Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 96 (12486) | 1984 чылдың апрель 24, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 көп.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер, продукцияның бот-үнезин чиигедир талазы-биле планны ажыр күүседир дээш чүткүлдүг демисежиңер!

НЕГЕЛДЕ, КОНТРОЛЬ—КОЛ ЧҮҮЛ

СЭКП ТК-ның апрель (1984 ч.) Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң он бирги чыыжының бирги сессиязының материалдарын бистиң районнуң коммунистери болгаш ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле таныжып, ону партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының, күш-ажылчы коллективтерниң бүгү ажыл-чорудулгазының үндезини кылдыр хүлээп алганнар.

Ам бис он бирги беш чылдың шуут айлап санажыр эң харыысалгалыг үе-чадазында келгенивисте партия бистиң мурнувуста улуг сорулганы салган. Ылаңгыя күрүне планының күүселдези дээш сагыш човаашкынны минутада-даа соксадып болбас ужурлуг бис дээрзин СЭКП ТК-ның апрель Пленумунга чугаазынга эш К. У. Черненко айыткан.

Партияның айтыышкыннары планныг онаалдаларны күүседир дээш бистиң харыысалгавысты шыңгыыр-биле бедидип турар. Районнуң көдээ ажыл-агыйының ишчилери бо чылын көдээ ажыл-агый продукталарын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгаш, Совет Тываның 40 чыл оюнга уткуштур шалыпчы күш-ажылчы ээлчегде туржуп турар. Олар күрүнеге 2680 тонна эътти, 5860 тонна сүттү, 142 тонна дүктү садар, чер ажылының талазы-биле сорулгалар база улуг. Планнарны күүседири хамыктың мурнунда харыысалганы бедидеринден, ажыл-агыйжы эвес болгаш сагылга-чурум чок чоруктуң кандыг-даа илерээшкиннеринге удур демиселди күштелдиреринден шыңгыы хамааржыр. Ынчангаш күш-ажылдың болгаш технологтуг сагылга-чурумну сагыыры бо хүннерде шиитпирлиг чүүл болуп турар.

Амгы үеде мал ажылында харыысалгалыг үе — кыштаглаашкынны хүр-чаагай доозар дээш демисел ажыл-агыйларда хайныккан. Ону эрттиреринде тургустунган бергелер турзажок район бирги кварталда күрүнеге эът, сүт садарының планнарын ажыр күүсеткеш, эрткен чылдың ол үезинге деңнээрге малдың баш санын элээн өстүрген. Планнарны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге төлептиг салыышкыннарны киирген күш-ажылчы коллективтер бар. Чижээ, Көдээ ажыл-агыйының дуржулга станциязы, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз күрүнеге эът, сүт садар планнарын база ажыр күүсеткеннер. Ол ышкаш «Коммунизмниң херели» совхозта В. К. Оюн бригадирлээн № 2 хойжу бригада мал ажылының продукциязын бүдүрер болгаш күрүнеге садар, оон баш санын менди камгалап алыр талазы-биле эки түңнелдерлиг ажылдаан. Бригада төрүүр чүс хойдан 90 хураганны менди камгалап алган. Дуржулга станциязының хой фермазы төрүүр чүс хойдан 87 хураганны менди алган.

Мал ажылында организакчы, ажыл-агыйжы чорукту экижидер, малга быжыг чем баазаны тургузар, ооң продуктулуун бедидер, мал ажылын кадрлар-биле хандырар талазы-биле ажылды экижидеринче угланган хемчеглерни партия райкому, парткомнар, партия организациялары ап чорудуп келген. Коммунист удуртукчулардан, специалистерден негелдени шыңгыырадып турар. Күш-ажылдың сагылга-чурумун хажыдар чорук-биле демиселди күштелдирип, күш-ажылды тодаргай организастап, ооң технологиязын шыңгыы сагыырын хандырып турар партия организациялары, ажыл-агый удуртукчулары бисте бар. Малдың ажаалда-чемгерилгезин, кададып эки организастап, мал ажылын хөгжүдериниң технологиязын сагып, ажылга харыысалганы бедиткенинден бисте он чеди хойжу төрүүр чүс хойдан 100 болгаш оон-даа хөй хураганнарны камгалап алган. «Революцияның чалбыыжы» совхозта хоочун хойжу, коммунист И. П. Сафонов, Н. С. Виноградов, Тока аттыг совхозта О. Дүкүл-оол, Т. Тортуй-оол, «Коммунизмниң херели» совхозта Д. Куулар, Х-Б. Ооржак, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта К. Ооржак, О. Калдар-оол олар болгаш өскелер-даа хойларны күш-деңгели шыырак, хүр-чаагай кыш ажырар дээш бүгү арга-дуржулгазын, күжүн харамнанмайн келгеннер. Чаш төлдү кыжын алыры эң-не таарымчалыг дээрзин үстүнде малчыннарның практиказы көргүскен.

Партия райкому, парткомнар, партия организациялары фермаларда байдалды чогуур деңнелге тургузарынга дузаны чедирип, ында ажылды контрольдап келген. Харыысалгалыг участоктарга ажыл-херекти эки организастап шыдаар, кижилер-биле ажылдап билир специалистерни сүмелээн. Ооң түңнелинде сүт-бараан фермаларында мурнакчылар көвүдээн. Чижээ, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта коммунист Е. Д. Монгуш, В. Т. Ахаева, Көдээ ажыл-агыйының дуржулга станциязында коммунистер З. Д. Оюн, Н. Н. Куулар, «Революцияның чалбыыжы» совхозта Д. И. Эриксимаа, Тока аттыг совхозта О. У. Монгуш, өскелер-даа чыл бүрүде эки түңнелдерни чедип ап келген.

Партия райкому кыштаглаашкынны эрттирип турарының байдалын райкомнуң бюрозунга, парткомнарга чугаалажып тура, ында бар четпестерни шүгүмчүлекчи ёзу-биле анализтеп көрген. Фермаларга, бригадаларга организакчы, идей-кижизидилгелиг ажылдың дээштииниң чавызындан бирги кварталда районда малдың бүгү чүзүн аайы-биле чидирии 5 муң хире баш болган. Малдан чаш төл алыр талазы-биле бүгү ажыл-агыйларның чидирии эрткен чылдың бо үезиниң деңнелинден хөй. Ылаңгыя Тока аттыг совхозта бо ажыл багай тургустунган. Чидириглерниң бир чылдагааны күш-ажылдың сагылга-чурумун кошкак тургузуп, малчыннарның күш-ажылын багай организастааныңда, ажыл-агыйлар удуртукчуларының, специалистерниң талазындан контрольдуң кошкак тургустунганында, олардан негелдени парторганизация шыңгыы тургуспайн келгенинде.

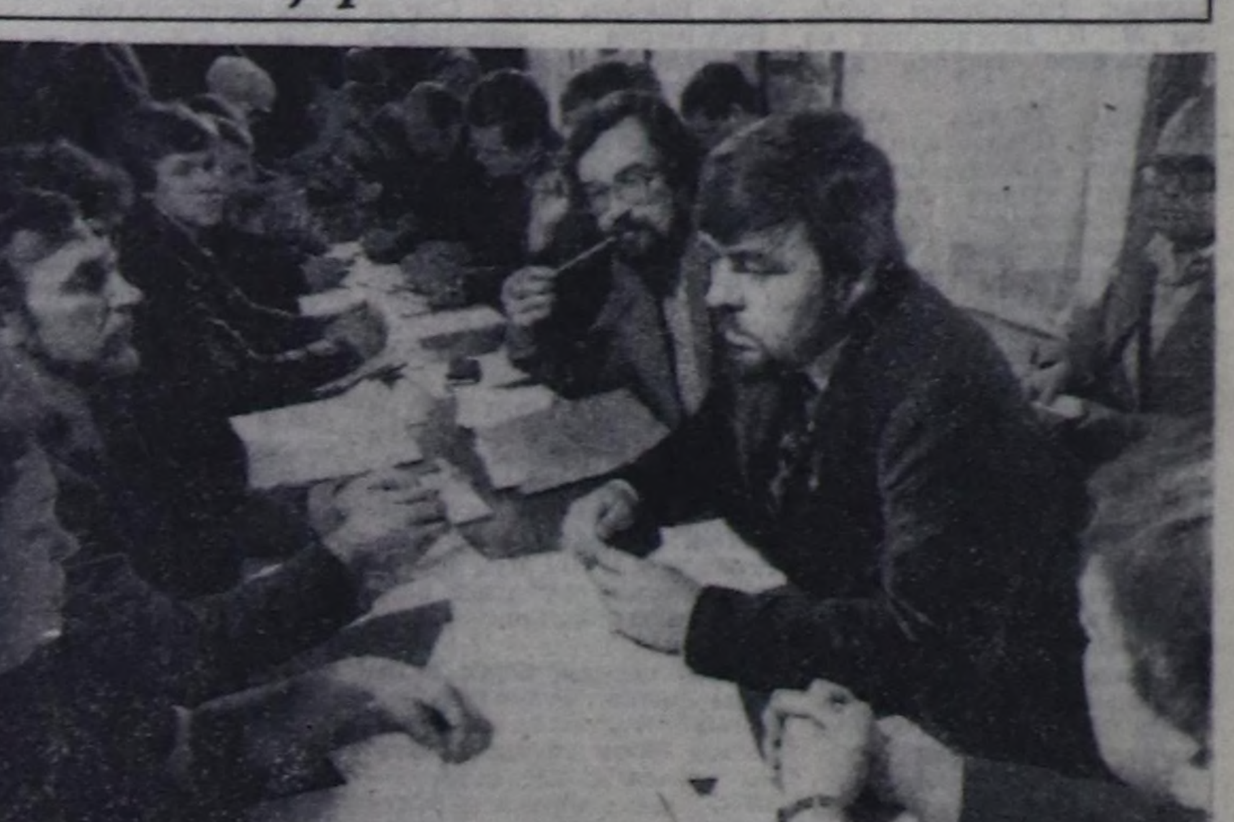
Ам ниитиниң малының кыштаглаашкынының эң-не нарын болгаш харыысалгалыг үези келген. Ынчангаш малдың чидириин болдурбас, чаш төлдү чидириг чокка камгалап алыры, ооң чемгерилгезин экижидери, күш-деңгели кошкак малдарны эки ажаап, карактаары, чылыг суг-биле суггары, мал эмчилериниң хайгааралын күштелдирери чугула ажыл болуп турар. Малдың ветеринария-профилактиктиг хайгааралын бо хүннерде чорудуп турар. Саргылар болгаш аза огу-биле демисел, малдың часкы, чайгы одарладыышкынының үезинде коданнарга ветеринар-санитарлыг байдалды чогуур деңнелге тургузары, кажааларның көржеңнерин арыглап аштаары, дезинфекциялаары, өске-даа ажылдарже күштү мөөңнээн. Бо бүгү ажылдар партия организацияларының контролюнда туруп турар.

Бо чылын районнуң ажыл-ишчилери бедиткен социалистиг хүлээлгелерни болгаш уткуштур планнарны хүлээп алганнар. Хүлээп алдынган уткуштур планнарны ёзугаар көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 1,1 хуу бедидер, бүдүрүп турар продукцияның бот-үнезин 0,9 хуу чиигедир сорулгалыг бис. Ону чедип алыры ниитизи-биле 165 муң рубльдиң продукциязын алыр, 173 муң рубльди немей алыр аргалыг бээр. Ооң күсели-биле район күрүнеге 30 тонна эътти, 157 тонна сүттү, 0,4 тонна дүктү немей садар аргалыг.

Социалистиг хүлээлгелерни, уткуштур планнарны хүлээп алыры партияның салган сорулгаларын күүседириинче күш-ажылчы коллективтерни мобилизастаар талазы-биле ажылдың чүгле эгези болуп турар. Ажылдың чедиишкинниг болуру партия организацияларының, Советтер болгаш ажыл-агый органнарының хүн бүрүде тодаргай, организакчы ажылындан кол хамааржыр. Планныг даалгаларны хүусаа бетинде күүседир, Совет Тываның 40 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарыш ажыл-агыйларда чаа күш-биле хайныккан. Ажыл-агыйлар аразында чарышты квартал санында, хой бригадаларының, сүт-бараан фермаларының аразында чарышты он хонуктап түңнеп турар. Тиилекчилерни тодарадырда шыңгыы көөр. Күш-ажылчы коллективтерниң ажылын үнелеп көөрде, чүгле олар мал ажылының продукциязын канчаар көвүдедип турарын эвес, харын күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн кайы хире бедидип, продукцияның бот-үнезин чиигедип турарын, оларның орулгалыг чоруу кайы хире болуп турарын база барымдаалаар бис. Ынчангаш бо көргүзүглер талазы-биле партияның берген немелде даалгаларын күш-ажылчы коллективтерниң кайы хире чедиишкинниг күүседип турарын онзагайы-биле көөр ужурлуг бис.

Мал кыштаглаашкынын организастыг эрттирер, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш салдынган сорулгаларны шиитпирлээринге башкарыкчы күш көдээде партия организациялары болуп турар. Организастыг, сагылга-чурумнуг чорукту, үре-түңнелдиг күш-ажылдың, ажыл-агыйжы чедиишкиннерниң деңнели оларның ажыл-чорудулгазындан кол хамааржыр апаар.

В. КУРКУТОВ,
СЭКП Таңды райкомунуң бирги секретары.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 67 чыл оюнга БАМ-ның тудугжулары хынамчалыг белеткенип турар. Чита областа демир-орук тудуун олар хуусаа бетинде доозуп турар.
ЧУРУКТА: ВЛКСМ ТК-ның «Комсомольская правда» деп агитпоездизи. Солагай талазындан — И. Варшавский, оң талазындан — А. Бондарь.
Э. БРЮХАНЕНКОНУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ПЛАННЫ ХАЖЫК ЧОККА

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң Дөргүн сүт-бараан фермазының бүгү ажылдакчылары СЭКП ТК-ның Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң он бирги чыыжының бирги сессиязының материалдарын онза кичээнгей болгаш сонуургал-биле таныжып, эш К. У. Черненкону ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазынга соңгаанын улуг сорук кириишкин-биле уткаан бис. СЭКП ТК-ның Чиңгине Секретары К. У. Черненко Пленумга чугаазынга планныг онаалдаларны хажык чок күүседириниң чугулазын онзалап демдеглээн болду. Бистиң коллективтиң кежигүннери база боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны долдур болгаш ажыр күүседиринче кол кичээнгейни салып турар. Эрткен бирги кварталда 850 центнер сүт садар планывысты хүусаа бетинде, март 1-ге чедир күүсеткеш, квартал төнчүзүнге чедир ниитизи-биле 1353 центнерни дужаадывыс. Саанчылар бүдүрген продукцияның чүгле хемчээлинче эвес, харын шынарынче улуг кичээнгейни салган.

Социалистиг чарыштың түңнелдерин неделялап үндүрүп, тиилекчилерни мактап, шаңнап турар бис. Социалистиг чарышка хоочун саанчы Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи Дүктүг Ондар идепкейлиг киржип, эки шынарлыг хөй сүттү саап ап келген. Коллективтиң аныяк комсомолчу саанчылары Мөңгүн-оол Монгуш, Нелли Сат болгаш Надежда Куулар дагдыныкчылардан улуг-ла чыда калбайн турары бистии өөртүп турар.

Кандыг-даа ажылга деңдески чедиишкинниг ажылдаары кылып турар ажылының системазының баш удур хандыр бодап тургустунганындан, ында ажылчын бүрүзүнүң идепкейинден болгаш кызымаандан кол хамааржыр дээрзи билдингир. Биске база чедиишкиннерже орукка шаптараазыннар бо-ла туруп келир, оларга чылдагааннавайн, оларны ажып эртер чаңчылдыг бис.

Бо юбилейлиг чылда күш-ажылчы чедиишкиннеривисти улам бедидер сорулга-биле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 2 хуу бедиткеш, күрүнеге сүт садар планывыска немей 30 тонна сүттү садып, бүдүрген продукциявыстың бот-үнезин чиигеткенивистен 11 муң рубльди немей алырын хүлээнген бис. Ол сорулгавысты бүрүн күүседиривистиң үндезиннери тургустунган, ам ону боттандырары бистерниң боттарывыстан хамааржыр.

А. МОНГУШ,
ферманың эргелекчизи, Ленин болгаш Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи.
Чөөн-Хемчик район.

ХҮЛЭЭНГЕНДЕ КҮҮСЕДИР

«Совет Тываның 40 чыл оюнга — шалыпчы 40 неделя» девизтиг чарышка «Улуг-Хая» совхозтуң сүт-бараан фермалары киришкеш, юбилейлиг чылдың бирги кварталында күрүнеге сүт садарының планын чедиишкинниг күүсеткеннер. Ук ажыл-агыйның Алдыы-Шынаа болгаш Арыг-Бажы сүт-бараан фермалары аразында чарыштыг. Күш-ажылчы чарышка Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы мурнап турар. Ында ферма эргелекчизи Херлишпен Түлүшович Севек-Хуурак фермада чээрби чеди чыл ажылдап келген. Ниитиниң малын ажаап өстүрер талазы-биле ооң арга-дуржулгазы эвээш эвес. Хөй чылдарда инек малды ажаап карактап келген дуржулгалыг малчыннарның ачызында инектерниң күш-деңгели эки, сүттүң хемчээли көвүдеп, планныг даалгалар күүсеттинип келген.

Фермада 274 баш инек бар. Амгы үеде 150 ажыг инекти саап турар. Саар инектерге болгаш чаш бызааларга курлавырлаан мал чеми ам-даа бар. Ажаалда-хайгааралды, малдың чемгерилгезин экижиткенинден ферма коллективи бо чылдың бирги кварталында 51 тонна сүттү күрүнеге садар даалгазын чедиишкинниг боттандырган.

— Ферманың коллективи СЭКП Төп Комитединиң апрель (1984 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин база аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш К. У. Черненконуң чугаазын изиг-биле деткип, чүүлдүгзүнүп турар. Ферма коллективи сүт бүдүрерин улам көвүдедир дээш кызымак ажылдап турар. Кышкы турлагның келир чылдың кыштаглаашкынынга белеткеп, септээрин удавас эгелээр бис — деп, Алдыы-Шынаа сүт-бараан фермазының эргелекчизи Х. Севек-Хуурак чугаалаан.

Ук фермада 17 саанчы, 12 кадарчы, 6 бызаа ажаакчызы бар. Олар чаңгыс кижи дег демин кадып, инек малдың баш санын өстүрер, оон алыр продуктуларны күрүнеге дужаарының даалгаларын ажыр күүседир дээш шудургу ажылдап турарлар.

Мурнакчы саанчылар А. Монгуш, М. Дондуп, Д. Хуурак болгаш оон-даа өскелер кварталда сүт саарының социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер.

М. ОНДАР.

ӨШКҮ ООЛДААШКЫНЫ АДАКТАЛГАН

Бай-Тайга районда «Бай-Тал» совхозтуң өшкү коданнары Хемчик-Бажы болгаш Элезинниг Хову-Аксында кыштагларда хүр-менди кыштап турар. 22 коданда 7265 баш бар. Өшкү оолдаашкыны адакталып, чаш анайлар хорамча чок доругуп турар. Эки көргүзүглерлиг кадарчылар 100 башка онааштыр Иргит Дамбый 94 анайны, Б. Бараат 88, Д. Ногаан-оол 87, Э. Маңнай 75 анайны өстүрүп доруктурган. Өшкү кыргылдазын эгелей берген. Бригада 5220 кг өшкү чөөгүн кыргып алыр планныг. Ону күүседип алыр арга бар деп өшкү бригадазының бригадири Эрес-оол Дамбый сапап турар.

Совхозтуң өшкү бригадазының кадарчылары Совет Тываның 40 чыл оюн күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш чайлаглаашкынга организастыг белеткенир, сагылга-чурумну быжыглаарын хүлээнип турарлар. Совхозта кыргылда пунктузунуң септелгезин кылган болгаш хачылар четчир. Электрик С. Эрес-оол электрилиг хачыларын ында азып белеткээн. Кыргылдага ажылдаар кижилерни тодараткан. Кыргылданың графигин тургускан. Кыргылда пунктузунда лозуң, плакатты аскан.

Х. КАРА-ООЛ.

4 МУҢ АШКАН

«Сүт-Хөл» совхозта хой оолдаашкыны адакталып турар. Бо хүннерде 100 хойдан 70 хураган камгалап алдынган. Өлең, Чес-Булуң бригадазында 1 муң ажыг чаш хураган онча-менди доругуп турар. Чес-Булуң хойжу бригадазының малчыны Аңгыр Монгуш 100 хойдан 91 хураганны камгалап алган. Ол-ла бригададан Арбай-оол Ондар, Сертен-оол Монгуш, Өлең бригадазындан — Таан-оол Ондар олар 67 чедир хураганнарны алган.

Өшкү оолдаашкыны чаа эгелээн. Амгы үеде 1400 ажыг чаш анайлар доругуп турар. Мурнакчы өшкү кадарчылары Дамбый-оол Ондар, Төмүр-оол Монгуш, Оттук-оол Ондар, Маңнай-оол Түлүш чаш төлдү менди ажаап ап турар.

Ниитизи-биле бо кыштаглаашкын үезинде 112 сакманчыларны түс-түс коданнарга быжыглаан. Малчыннарга шеф дузазын база экижиткен. Алдыы, Үстүү Ишкиннерже мал чемин четчири-биле сөөрткен. Суур-биле аргыжары берге, кадыр-берт кыштагларда малчыннарның хандырылгазын экижидер сорулга-биле Өртең-Арыг, Чаңгыс-Шиви деп черлерде магазиннерни тургускан.

Бригадалар ортузунда болгаш хууда чарыштың тиилекчилери илерээн. Үш чыл улаштыр чүс хойдан 115-124 хураган ап келген Таан-оол Ондар бо чылын база эки көргүзүглерлиг болган. Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчилери Сертен-оол Монгуш, Дажы Ондар оларның малы хүр кыш ашкан. Хоочун малчыннарның салгакчылары чаа ажылдаан аныяк хойжулар Эрес-оол Монгуш, Григорий Ховалыг, Сергей Доңгак бо чылын кызымак ажылдаан. Ажыл-агыйның малчыннары бо айның эгезинге чедир 4 муң ажыг чаш анай-хураганнарны азырап, доруктуруп алганнар.

А. БАГЫР.

УТКУШТУР ПЛАННЫ 13 ХОНУК ЭРТЕ...

«Тыва даг-дугу» комбинаттың арыглал фабриказы 4 айларның күрүне планын чогуур хуусаазындан 13 хонук эрте, апрель 18-те күүседипкенин рапорттаан.

Фабриканың коллективиниң социалистиг хүлээлгезинде 4 айлар планын В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге уткуштур күүседир турган болза, херек кырында социалистиг хүлээлгезин база хүусаа бетинде күүсеткени ол. Хүлээлгезинге кириштир даг-дүгүнүң сөөлгү тонналарын бөдүүн руда болбаазырадыр цехтен Валентина Ипатованың № 5, бедик сорттуг руда арыглаар цехтен Галина Лопаткинаның ээлчеглери савалааннар.

Фабриканың күш-ажылчы чедиишкининде төлептиг үлүүн бедик сорттуг руда болбаазырадыр цехтен Деспи Кужугетович Дүктен-оолдуң удурткан технологтуг № 2 ээлчегниң коллективи киирген. Мурнакчы ээлчег бодунуң уткуштур планын апрельдиң баштайгы он хонуунда күүсеткен. Д. К. Дүктен-оолдуң ээлчээ 4 айларның күрүне планын февраль төнчүзүнде-ле күүседипкен.

В. СЕРГИЕНКО.

ШӨЛДЕРНИ АРЫГЛАП ТУРАР

«Сүт-Хөл» совхозтуң Кара-Чыраа салбырында часкы хову ажылдары хайныышкынныг чоруп турар. Салбырда бот-орулга-чарылгалыг звенолар тараа шөлдеринде хараганнарны, талдарны туруп, бута-сумунарын аштап-арыглап турар. Балай-оол Кууларның звенозу Үстүү-Сарыг деп черде 22 гектар кур черниң хараганын тура тырткаш, даш, бокту аштап, тарылга шөлдерин улам алгыдып, кур черни шиңгээдип ап турары ол.

Ол ышкаш Серго Свердловтуң звенозу га кукуруза шөлүн суггарарынга Акта 3 километр дурттуг сумуннарны аштап белеткээннер. Ажыл ам-даа уламчылап турар.

Ол-ла салбырда тракторисетер Океров Ондар, Сергей Монгуш олар «Беларусь» тракторлар-биле шөлдерже минералдыг чемишчидилгелер сөөртүп төгерин үргүлчүлеп турар. Олар 420 гектар черде 8400 тонна чемишчидилгелерни сөөртүп төккеннер. Чемишчидилгелерни шөлдерже сөөртүрү үзүктелиишкин чок чоруп турар.

Бистиң корр.

Черниң кежиин четтирер дизе

БЕЛЕТКЕЛДИ МАГАДЫЛААР

Час — чер ажылының ажылдакчыларынга кезээ шагда улуг өөрүшкү, бажым иш болгаш бедик дүжүтке идегел. Бистиң республикада часкы чер ажылынга белеткел эрткен чылын чайгы чер андарылгазындан-на эгелээн. Бо хүннерде белеткел кол нургулайында доозулган: машина-техника септеттинген, үрезин четчелеттинген болгаш арыглаттынган, ажыл планнары тургустунган болгаш механизаторлар хову турлагларында чеде берген. Механизаторлар кожуг машиналарын эдиктирип, өйлеп-таарыштырып, үзеп-чаап турар. Үрезин хораннаашкыны доостур чоокшулаан. Хөрзүнү эрий берген черлерде шык базырыышкыны чоруп турар. Минералдыг чемишчидилге болгаш часкы суггарылга хүн келген тудум-на калбарып турар.

Он бирги беш чылдың дөрткү чылында республиканың ажыл-ишчилери, Совет Тываның 40 чыл оюнга тураскаатан социалистиг чарышка идепкейлиг киришкеш, гектардан-на 11 центнер тарааны, 92,4 центнер картофельди, 153,6 центнер ногаа аймаан алырын шиитпирлээн. 185 муң тонна тарааны бүдүрер болгаш 30 муң тоннаны күрүне шыгжамырынга киирер. 26,9 муң тонна картофельди, 12,6 муң тонна ногааны садар. Ниитиниң малынга 216 муң тонна чем единицазынга деңнел мал чемнерин белеткээр. Бо сорулгаларны амыдыралга боттандырары — чер ажылдакчыларының хүндүлүг хүлээлгези.

Беш чылдың эрткен үш чылдарында барык-ла бир чүс муң тонна тараа күрүнеге чедир бердинмээн. Моон шыңгыы түңнелди үндүрер, арткан ийи чылда ол өрени төлээр талазы-биле бүгү хемчеглерни алыр херек. Маңаа кол рольду чер ажылының эртемге үндезилеттинген системазын шиңгээдири, гектар чер бүрүзүн беримчелиг кылдыр ажыглаары, чер ажылының культуразын үндезинни-биле бедидери улуг рольду ойнаар. Бүгү агротехниктиг хемчеглерни каяа канчаар ажыглаары түс черниң — районнуң, совхозтуң, бригаданың болгаш шөлдүң байдалындан база хамааржыр дээрзин барымдаалаары чугула. Эртем-техниктиг чедиишкиннерни болгаш мурнакчы дуржулганы ажыглап тура, чаа зона системазының болгаш хөрзүн үрелдирбес агротехниканың кол негелделерин черле хажыдып болбас.

Хөрзүнүң шык болуру — бистиң байдалывыска бедик дүжүттү алырының бир магадылалы ол. Ынчангаш шык базырарын чогуур үезинде бедик шынарлыг чорудар херек. Бо чазын ол ажылды 197 муң гектар черге кылыр. Аңаа ажыглаар илиирлер бүгү ажыл-агыйларда четчир. Ажылды эки организастаар болза шык базырыышкынны үш дөрт хүн иштинде доостур. Оон узамдыктырып болбас.

Дыка хөй ажыл-агыйларның тарылга шөлдерин бок үнүштер үглээн, ындыг шөлдерге шык болгаш чемиш чедишпес. Ынчангаш бок үнүштерни агротехниканың болгаш химиктиг бүдүмелдерниң дузазы-биле дүрген чок кылыры чугула. Үрезин чаштырылгазын хөрзүннү болбаазыраткан соон дарый чорудар.

Тарылганың хуусаазындан дүжүттүң байдалы улуг хамаарылгалыг. Сөөлгү чылдарның дуржулгазындан ап көөрге, курган хову болгаш хову зоналарынга орай чаштырган үрезин бедик дүжүттү бээр болган. Чүге дээрге ол үрезин чайның ийиги чартыының шыгынга таваржы бээр. Ынчалза-даа маңаа хөрзүнде шыктың болгаш бок үнүштерниң хемчээлин, тарыыр культураның болгаш сорттуң онзагай талаларын өөренип көөрү чугула.

Күзүн тарыыр көк-тарааны болгаш хөй чылдыг сигенни өстүрериниче кичээнгейни база улгаттырары негеттинип турар. Ол культураларны минералдыг чемишчидилгелер-биле чемгерер болгаш хөрзүнүн үлдүредир ужурлуг. Черле ынчаш бо хүннерде чер ажылдакчыларының кылыр ажылы хөй.

Чер ажылынга эң-не чугула негелде — ажылдың шынары. Ылаңгыя агротехниканы, чаа зона системазын сагыыры чугула. Ынчанмас болза планныг онаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседири берге. Кылган ажыл бүрүзүнүң шынарын хынаары чугула. Көдээ ажыл-агый машиналарын канчаар таарыштырганын көөр херек. Үрезиннерниң кайы хире чаштырып турарын, ооң ханызын болгаш өске-даа агротехниктиг негелделерниң сагыттынып турарын агрономнар, улусчу контроль бөлүктериниң кежигүннери хынаар ужурлуг.

Ажылче үнүптериниң мурнунда хамык белеткелди шүүп көөр апаар. Ажыл планнарын тургузар, кымның каяа ажылдаарын тодарадыр, машина-техниканың турар черлерин илередир. Кывар-чаар материалдарны баш бурунгаар сөөртүп алыр. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, хову турлагларындан эгелээш ажыл телевиринге чедир хамык ажыл-херектерин бо хүннерде шиитпирлеп алган турар херек.

Он бирги беш чылдың часкы ажылдары, Совет Тываның 40 чыл оюн-биле холбашкан болганда, эң-не бедик деңнелге эрттирери чугула. Ынчангаш бүгү кичээнгейни, арга-дуржулганы болгаш курлавырларны часкы тарылгаже углаар херек. Амгы үеде көдээниң партия, совет, ажыл-агый болгаш өске-даа организацияларның кол сорулгазы ол.

Г. ТУЛУСОЕВ,
СЭКП обкомунуң килдис эргелекчизиниң оралакчызы.

Советтерде отчёттар

ҮЕНИҢ НЕГЕЛДЕЗИН ЁЗУГААР

(Улус депутаттарының Кызыл район Совединиң сессиязындан)

Район Совединиң сессиязының киржикчилери күүскомнуң эрткен чылда ажылының түңнелдерин чугаалашкан. Райкүүском даргазы М. П. Бессмертных ол талазы-биле илеткел кылган.

СЭКП ТК-ның апрель (1984 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин районнуң ажылчы чонунуң чугула документ кылдыр, моон соңгаарғы ажыл-ижинге дайынчы программа кылдыр хүлээп алганын илеткелчи болгаш сессияга санал берген депутаттар онзалап демдеглээн. Эш К. У. Черненконуң Пленумга чугаазы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң он бирги чыыжының бирги сессиязының шиитпирлери Советтерниң ажыл-чорудулгазынга чаа, улуг сорулгаларны тодараткан. Ол айтышкыннарны боттандырар талазы-биле районнуң чер-чер Советтериниң мурнунда кандыг сорулгалар салдынып турарының дугайында ханы чугаа сессияга болган. Сессияга санал берген депутаттар отчёттуг үеде кылдынган ажылдарны демдеглевишаан, чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларны шугумчулекчи ёзу-биле көрүп, бөгүнгү ажылды партия, чазактың Советтерниң мурнунда салып турар негелделеринге дүүштүр тургузарынче улуг кичээнгейни угландырганнар.

БЫЖЫГЛАП, ЧАА АРГА-КУРЛАВЫРЛАРНЫ ДИЛЭЭР

Районнуң ажылчы чону Совет Тываның 40 чылынга уткуштур социалистиг чарышты калбартпышаан, эрткен ажыл-агый чылында бүдүрүлгечи чамдык көргүзүглерни чедип алганын илеткелчи эгезинде демдеглээн. Ону сан-түңге көргүзерге мындыг. Күрүнеге мал продукциязы садарының планы бүгү көргүзүглер талазы-биле ажыр күүсеттинген. Он бирги беш чылдың үшкү, өзек чылында ажыл-агыйлар арыг орулгалыг ажылдаан. Районнуң үлетпүр, амыдырал хандырылга, коммунал ажыл-агый бүдүрүлгелериниң, садыгның ажылдакчылары эрткен чылын база чамдык эки көргүзүглерни чедип алган. Капитал тудугда көргүзүглер багай эвес. 1983 ажыл-агый чылының түңнели-биле Бүгү-россия социалистиг чарыжынга район тиилекчи болган. «Тиилелге» совхоз Бүгү-эвилел, улус депутаттарының Каа-Хем суур Совединиң Бүгү-россия чарыжының тиилекчизинге санаткан.

Районнуң ажыл-ишчилери эрткен ажыл-агый чылында чедип алган көргүзүглерин быжыглавышаан, 1984 чылды бүзүрелдиг күш-ажылчы базым-биле эгелеп, бедиткен социалистиг хүлээлгелерни, уткуштур планнарны алган. Совет Тываның 40 чылынга уткуштур социалистиг хүлээлгелерни ап тура, районнуң ажыл-ишчилери күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планнаттынганындан 1 хуу улгаттырып, 312 муң рубльдиң продукциязын немей бүдүрерин, продукцияның ботчезин 0,5 хуу немей чиигеткенинден 109 муң рубльдиң немелде орулгазын алырын шиитпирлээн. План улуг.

1984 чылдың бирги кварталы төнген. Түңнелдер кандыгыл? Күрүнеге эът садарының бирги кварталда планын район 134,1, сүттү — 107,7, дагаа чуургазы бүдүрерин — 103,4, ногааныы — 147 хуу боттандырган. Планныг онаалда күүселдезин хандырарынга «Көк-Тей», «Тиилелге», «Шамбалыг» совхозтарның, Кызылдың куш фабриказының ажыл-ишчилери боттуг үлүүн киириштирип турарын сессия демдеглээн. «Кара-Хаак», «Тере-Хөл», «Х Улуг хурал» совхозтарда чамдык көргүзүглер талазы-биле чедир көөр, шиитпирлээр айтырыглар бар. Сессияның киржикчилери районнуң кодээ ажыл-агыйын чугаалажып тура, бо чугула адырда чедир тургустунмайн турар айтырыгларже кичээнгейни угландырган. Ажыл-агыйларда янзы-бүрү чылдагааннардан ниитиниң малының баш санының чидириглери бар. Уксаажыдылга ажылын тургусканы негелдеге дүүшпес, зоотехнарлыг, профилактиктиг хемчеглер чогуур үезинде чоруттунмайн турар. Чедир шиитпирлеттинмейн турар ол чүүлдерниң салдары бөгүнгү ажылда кестүп турарын илеткелчи тодаргай чижектерге көргүскен.

Отчёттуг үеде районнуң чурттакчы чонунуң садыг, амыдырал хандырылгазын экижидеринче угланган боттуг хемчеглер ап чоруттунган. Садыг бүдүрүлгелери садыглаашкынның бедик культуразын чедип алыр дээш ажылдап, дешпилгелиг арга-хевирлерни дилеп тып турар. Ындыг-даа болза магазиннерниң ажылында чамдык четпестер бар.

Онгу беш чылга деңнээрге, бо беш чылдың үш чылында амыдырал хандырылгазының ачы-дузазы 2 катап өскен, ындыг-даа болза, чонунуң амыдырал хандырылгазында чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар бар, хандырылганың культуразы негелдеге ам-даа дүүшпес. Чондан кирген чагыгларның күүселдезин саадады бээр чоруктар бар. Ажыл-агыйлар төптеринде комплекстиг хүлээп алышкын пунктуларының ажылында чедир көөр чүүлдер хөй. Черби, Кур-Чер, Кунгуртуг, Кара-Хаак, Элегес-Аксы суурларда кодээ чонунуң амыдырал хандырылгазын организастааны кошкак. Чугула бо айтырыгже чамдык кодээ Советтер чогуур кичээнгей угландырбайн турар.

• Районнуң ажыл-агыйга чамдык эки түңнелдерлиг болганынга чер-чер Советтериниң депутаттарының, депутаттар бөлүктериниң, доктаамал комиссияларның киржилгези биче эвес.

Ол көргүзүглерни быжыглап, бар четпестерни чайлаңып, улам бедик бүдүрүкчүлүг ажылды участок бүрүзүнге хандырары бирги чергениң айтырыы кылдыр тургустунган.

ДЕПУТАТТАР—УЛУГ КҮШ

Районнуң партия организациязының удуртулгазы-биле чер-чер Советтериниң күүскомнары организастыг ажылының деңнелин элээн бедиткен болгаш организас-массалыг ажылдың арга-хевирин сайзыраңгайжыдарынче улуг кичээнгейни угландырган. Оон түңнелинде сессияларга депутаттарның киржилгези идепкейжээн. Оларны белеткээринче доктаамал комиссиялар, депутаттар бот-башкарылгалыг, хөй-нииити организациялар идепкейлиг киржип, ажыктыг арга-сүмени берип келген.

Чоннуң бүзүрелин төлептиг ажыл-иш-биле бадыткап чорууp бүдүрүлгениң мурнакчылары депутаттар мында ол. Оларга саанчы С. Х. Арандол, хойжу А. Б-К. Сорунам, чолаачы-комбайнер С. А. Ермолов, бызаа ажаакчызы Л. В. Войткевич, сиген белеткээр бригаданың бригадири В. К. Оюн болгаш оон-даа өскелер хамаарыжыр.

Район Совединиң депутаттары соңгукчуларга отчёдун доктаамал берип, Советтиң шиитпирин, оон күүселдезин, ажыл-агый социал-культура талазы-биле дыңнадыгларны чонга чедирип турарлар.

Чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазын улам ыңай сайзыраңгайжыдар сорулга-биле Советтерниң доктаамал комиссияларының ажылынче улуг кичээнгей угланган.

Доктаамал комиссияларның ажылын идепкейжидип, оларның ап чорудуп турары хемчеглерниң дээштиин чедип алырын Советтерниң күүскомнары чугулалап келген. Оон түңнелинде чамдык Советтерниң доктаамал комиссияларының ажыл-чорудулгазы хөй талалыг, солун кылдыр тургустунган болгаш ажыл-агый, культура айтырыгларын шиитпирлээринге оларның киржилгези идепкейжээн. Олар боттарының хуралдарынга кодээ ажыл-агыйының, амыдырал хандырылгазының, культура тургузуушкунунуң эң чугула айтырыгларын чугаалажып турар. Район Совединиң кодээ ажыл-агый болгаш бойдус камгалалының, улус өөредилгезиниң болгаш культура талазы-биле доктаамал комиссияларның ажылы эки. Каа-Хем суур, Элегес-Аксы, Баян-Кол, Шамбалыг кодээ Советтериниң доктаамал комиссияларының ажылы сөөлгү үеде идепкейжээн. Оларның киржилгези-биле бүдүрүлгениң янзы-бүрү участоктарынга хыналдалар доктаамал эртип турар. Чугула бо айтырыг Кур-Чер, Сукпак, Черби, Шынаа кодээ Советтеринде кошкак тургустунган. Ук Советтиң доктаамал комиссиялары хыналда-рейдилерге эвээш киржип турар, хуралдарын эртирип турары эреңгей. Хөй-нииити организациялар-биле оларның харылзаазы кошкак. Ынчангаш оларның ажылының дээштии чавыс дээрзин сессияга айыткан.

Соңгукчуларның чагыглары-биле ажыл — Советтерниң хөй талалыг ажыл-чорудулгазында чугула айтырыгларның бирээзи. Ол—Советтерде канчаар тургустунганыл? Соңгукчуларның чагыглары-биле кылдынган ажылдар, ажыглалга кирген объектилер эвээш эвес. Оларның чамдыктары бо. Соңгукчуларның район Совединиң депутаттарынга берген чагыгларын ёзугаар Кара-Хаак суурда 320 олуттуг школа туттунган. Шамбалыгда Королев кудумчузунда чурттакчы бажыңнарынга электри шугумун киирген, Терлиг-Хаяда магазинниң, столоваяның капитал септелгезин чоруткан. Баян-Кол суурда пекарняны ажыткан. Мындыг чижектерни улай адап болур, күүселдеде чагыглар база бар. Баян-Кол, Элегес-Аксы, Шамбалыг кодээ Советтерде чагыглар күүселдези эки тургустунган. Ындыг-даа болза чагыглар күүселдезин саадады бээр чоруктар база бар. Чижээ, «Шамбалыг», «Көк-Тей», «Тиилелге» совхозтарда чурттакчы бажыңнарының септелгезиниң, оларны электрижидериниң айтырыы оожум шиитпирлеттинип турар, чаагайжыдылга негелдеге ам-даа дүүшпес. Чамдык Советтерниң күүскомнары соңгукчуларның чагыгларының күүселдези дээш удуртукчулардан кошкак негелде, айтырыг тургузуп турар.

Ажылдың участоктарында четпестерни, чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыгларны илередип, чайладырынга депутаттар бөлүктериниң, постуларның киржилгези улуг. Районнуң бүдүрүлгелеринде 34 депутат бөлүү, 11 пост тургустунган. Баян-Кол, Шамбалыг, Черби кодээ Советтериниң ажылдың участоктарында постуларының, бөлүктерниң ажылының дуржулгазы байлак, өскелерге үлегерлиг. А Кур-Чер, Сукпак, Кара-Хаак кодээ Советтериниң депутаттар бөлүктериниң, постуларының ажылы, ажыл-агый айтырыглары шиитпирлежиринге киржилгези кошкак дээрзин сессия айыткан.

Отчёттуг үеде Советтиң күүскомунуң ажылын чугаалажып тура, депутаттар херек эмгелели, хамаатыларның чагаа, билдириишкиннери-биле ажылда бар четпестерни айтып, ону чайладырының арга-хевирлерин тодаратканнар.

Сессия чугаалашкан айтырыг талазы-биле делгереңгей шиитпирлерни хүлээп алган.

В. КУУЛАР.

«Тиилелге» совхоз —бистиң республикада эң-не тараалаң ажыл-агый. Ында дүжүттүң бедик болуп турарының бир чылдагааны—райончуттунган болгаш бедик шынарлыг үрезинде. Совхоз тарылганы чүгле бодунуң өстүрген сорттуг үрезини-биле чорудуп турар.

Совхозта үрезин ажылын кол агроном Павел Кара-Салдан эгелээш чер ажылының бүгү тускай эртемниглери кады чорудуп турар. Ынчалза-даа улуг харысалга—үрезин ажылының талазы-биле агроном Алекмаа Моңгушта. Ооң удуртулгазы-биле бүгү үрезинниң арыглаашкыны шагда-ла доозулган болгаш лабораторияга шынары хынаттынган.

Шаңда үрезин хораннаашкыны бо хүннерде дооступ турар. Ында ажылдап турар ажылчыннар шупту эмчи шинчилгезин эрткен, камгалал хеп-биле бүрүн хандыртынган болгаш тускай өөредилгени эрткен.

ЧУРУКТА: үрезин хораннаашкынында мурнакчы ажылчыннар Седип-оол Ужар-оол биле Доңгак Барымзаа.

К. ЧООДУ.

Кезээде мурнуку одуругда

1. ЭРЕСТИГ ХООЧУННАР

Ынчан декабрьның бирги чартыы турган. «Тоора-Хем» совхозтуң чамдык хойжу коданнарынга чаш хураганнар ийи-бирлеп көстүп эгелээн. Алдан ажыг харлыг ийи пенсионер—Чараш Лузу биле Чамыкай Бараан сакманчылап чорууp дээн деп чугаа Адыр-Кежиг суурга дыңналы берген. Оларның ооң мурнунда-даа чылдарда сакманчылап чорааның чаңгыс чер чурттуглары эки билир. Ажыл дээнде бо ийи кырган кончуг кызымак, сагыжы амыравас улус болган. Мурнунда иви-даа, хой-даа малдап чорда, база ындыг турган.

Ам түңнели чүү болганыл? Оон бээр үш ай ашкан. Олар Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Даш-оол Колдуң Калбак-Сигенде кыштаанга барып ажылдааш, хүлээнген хураганнарын онча-менди доруктуруп өстүрген. Ийи эжишки ында сакманчылап бажыңынга чурттап, хонуктуң хөй кезиин дүне-даа, хүндүс-даа хой, хураган аразынга эрттирип келген. Эжишкилерниң эки ажылын, могапшылавазын улус кайгаар. Эрестиг-ле ажылдаан хоочуннар ийии!

Шыны херек, чамдык коданнарга сакманчылап барган хып дээн аныяктар безин ажылын ара каап, бир-ле чылдагаан-биле дезип чана бээр турган. А бо кырганнар сөглээн сөзүнге ээ болганнар.

2. ШАЛЫП КИЖИ

Хойжу Кол Мырзыңнай өске черге барганда, аалынче, ажылынче далашкан чорууp кижи. Совхоз төвүнге келгенде, херээн дүрген бүдүре шаап алыр, бажыңнарга таваар шайлап орбас, улус-биле узун чугаа кылбас, аъттангаш азы шанактангаш халдып чаныптар. Ол далаш чорук бир талазында ооң эки ажылын херечилеп турар. Малчын кижиниң кылыр-тудар ажылыла эмгежок болур болгай. Мырзыңнай Колдуң Ээн-Суг-Аксы кыштаанга барган кижи ооң эртенден дүнеге чедир олут-чыдын чок ажылдап кээрин көөр. Ол ындыг чүткүлдүг болгаш, хой оолдаашкынынга ыяк белеткенген. Совхозта өдек-кыштаан эң эки белеткээн хойжуларның бирээзи ол болган. Эрткен чылдарда ышкаш, бо мурнакчы хойжу хүлээнген малындан чаш төл алыр талазы-биле «Тоора-Хем» совхозтуң хойжуларының социалистиг чарыжынга мурнап турарларның бирээзи.

3. «ОНЧАЛАП БИЛИР ХЕРЕК»

«Тоора-Хем» совхозтуң ивижизи Кушкаш Чигжит «Ивижи кижи чаңгыс аай ак-куу хөй ивизин улуг, биче аайы-биле ончалап билир ужурлуг. Оон башка ышкынып, чидиргени ол» деп чугаалаар. Ол черле шын. Ынчангаш бо мурнакчы ивижи малының соондан чыда калбас. Инек ышкаш кажаалавас, даады-ла чер одары оъттаар иви малын ол удаа-дараа хайгаарап, аалга-даа, черге-даа санап, демдектей көрүп ап, турлаанче хавырып сүрүп ап турар. Чамдыкта бөрү, адыг дээн ышкаш араатаннар аал коданынче кирип кээп-даа болур. Ындыг таварылгада, алызындан алчы кижи болгаш, Кушкаш Чигжит оларга удур демисежип билир.

Эрткен чылдың түңнели-биле Кушкаш Чигжит республиканың ивижилерниң иштинден социалистиг чарышка тиилекчи болган: төрүүр чүс мындыга онаашкыр 92 анайны камгалап алган. «Бо чылын мээң социалистиг хүлээлгем — чүс мындыдан 95-тен эвээш эвес анайны алыры. Улуг малдың баш санын 98 хуудан кудулатпайн, камгалаары деп, ол чугаалап турар.

А. НУГУУРАК.
Тожу район.

А Ж Ы Р КҮҮСЕТКЕН

Улуг-Хемде «Улуг-Хая» совхозтуң ажыл-ишчилери Совет Тываның 40 чыл оюнга турасклаткан ажыл-агыйлар аразында социалистиг чарышка идепкейлиг киржип, бирги кварталда күрүнеге пландан ажыр 37 тонна эътти, 4 тонна сүттү саткан.

Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының коллективи эвээш эвес үлүүн киирип, планныг онаалдазын хуусаадан эрте күүсеткен. Саанчылар Татьяна Кенден, Алевтина Чимит, Эремаа Мандыкпаа болгаш оон-даа өскелер кызымак ажылдап турарлар.

В. СҮРҮН.

ХҮЛЭЭЛГЕНИ КҮҮСЕДИР ДЭЭШ

Өвүр районда «Коммунизмче орук» совхозтуң Улаатай хойжу бригадазының хойжузу Айыжы Доңгак юбилейлиг чылда чүс хойга онаашкыр 96 хураганны камгалап алыр, бир хойдан 1 кг 600 грамм дүктү кыргыыр, 10 тонна сигенни белеткээр, 15 тонна өдекти кургадып алыр планныг. Хой оолдаашкынының үезинде ол кызымак ажылдаан. Төрүүр 296 хоюндан ам 260 ажыг төрээн. Хураганнары онча-менди доругүп турар.

Сакманчылар Күнзенмаа Моңгуш 130 хураганны, Чодураа Моңгуш 65 хураганны, кадарчының өөнүң ээзи. Доңгак Доңгак 44 хураганны доруктурган. Мурнакчы хойжу амгы үеде арткан хойларын онча-менди оолдадып алыр сорулганы салган, улам күженишкиннг ажылдап турар.

К. ХОВАЛЫГ.
Өвүр район.

Канчаар эрттирзе экил?

СЕТКИЛ-САГЫШКА АРТАР КЫЛДЫР

Бо чылдың март 20-де үнген «Шында» «Канчаар эрттирзе экил?» деп эгебиле куда эрттирериңге хамаарыштыр А. Нарадының бижээн чүүлүн номчааш, чамдык бодалдарга келдим.

Куда-дой — аныяк оол биле кыстың өг-бүле тутканының ёзулут байырлалы. Шак ол хүн өг-бүлениң төөгүзүнге уттундурбас болуп эртер болгай. Ынчангаш ону арыг-чаагай, солун, оон бээр каш-даа чыл эртсе, сактып чугаалажып болгу дег, кандыг-бир исти арттырар кылдыр эрттирери күзенчиг. Аныяктарның ада-иези, дөргүл-төрелдери уругларының кудазының эки эртерин бодаар болгай. Анаа хамаарыштыр кандыг чугаа турар боор! Куда эрттирерин улуг шүүдел үндүрери албан эвес деп бодаар мен. Чижээ, Өвүр районда «Торгалыг» совхозта ышкаш аан. Чаңгыс кудага эмгежок мал-маган үндүргеи, автомашина салган деп чүвени бодап көрүнер даан.

Оолдуң, уругнуң талазындан оларның ада-иези, дөргүл-төрелдери аразында «чижи»-даа бээр таварылгалар бар. Ынчангаш «Бис чоонган бис» дээн хевирлиг удурланышкак хөөн тургустунуп келир. Ооң ажыы чүл? Уруг-дарыгның сеткил-сагыжы таарж ып, өг-бүле тудар деп турда, ындыг чүүлдер оларга эпчок-даа болгу дег. Кол-ла чүве — аныяк өг-бүлениң эп-найыралдыг, аас-кежиктиг чурттаары болгай. Бодап-даа көрүнер даан. Куда мурнунда-ла ийи тала «чижип» эгелээр чүве болза, уругларның оон соңгаарғы найыралынга ооң багай салдар чедирип болурун утпазы чогуур.

«Чыраа-Бажы» — улуг ажыл-агый. Совхоз бүдүрүлгезинде аныяктар хөй. Ынчангаш чаа өг-бүлелер немежип, куда-дой эртип турар.

Өг-бүле тудар дээн оол биле урут кодээ Советкээп, куда эрттирер хүнүн, үе-шагын дугуржур. Аныяк оолдар, кыстарның кудазы колдуунда комсомолчу куда кылдыр эртип турар. Куда болуп эртер хүн суурнуң хөй-нииити организацияларының кичээнгейи чок артпас. Дружинниктер хайгааралга туруптар. Куда эртер агиткварталдың активи база ол кежээ дежурныйлаашкынче үнер.

Мооң мурнунда эртип турган кудаларга бодаарга, амгы кудалар «чиик» эртип турар. Чалалга чок кижилер келбестээн. Солун, организастыг эрткен куда аныяк өг-бүлеге хамаанчок, өске бүгү кижилерге безин сагышка чаагай болуп артып каар чорду. Анаа хамаарыштыр чүгле ийи чижекти көргүзүп көрейн.

Любовь биле Геннадий Канчыыр-оолдарның өг-бүле тутканының дугайында херечилел бижиини суурнуң Культура бажыңынга байырлыг байдалга, музыка-хөгжүм ойнап турда, чаңгыс чер чурттугларының мурнунга тывыскан. Уругларның байырлалының ийиги кезээ оюн-тоглаа, шайлаашкын-биле эрткен. Кудага чалатканнар бижээш, бажыңның ханаларында аскылаан йөрээл сөстерни сонуургал-биле номчуп турганнар. Дөргүл-төрелдериниң, чоок кижилериниң, эш-өөрүнүң эки күзээшкиннери, чылыг сөстери, чагыг-сүмези аныяк өг-бүлени сорук киирип турганы чугаажок. Чалатканнар белек-селээн аныяктарга тывыскан. Ыршоор, ылаңгыя куда ыры, танцы-сам байырлалды улам-на утка-шынарлыг болдуруп турган.

База бир комсомолчу куда. Шала күскээр совхозтуң мал эмчизи Чечек биле чолаачы Юрий оларның өг-бүле тутканының байырлалы кудага төрелдери, эш-өөрү чыглып келген. Кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы аныяктарга байыр чедиргеш, оларның өг-бүле тудуп бадылашканының дугайында херечилел бижиин тывыскан. Уруглар аңаа чаңчыл ёзугаар алдын билзектери-биле солушканнар. Бо куда база солун «чиик» эрткен. Оолдуң, уругнуң төрелдери уругларының кудазын эмеглежип эрттиргеннер.

Үстүнде ийи кудага база оон соонда-даа эрткен кудаларга улуг шүүдел-чарыгдал үнген деп чүве дыңналбастаан. Суурга кудалар колдуунда чүгле күзүн эртип турар болганда, куда столунга ногаа, ногаадан кылган чем, салат арбын-на болур. Күскү дүжүт ажаалдазының соонда, кодээ черге ажыл-иш безин хостуг апаар болгай.

Куда ёзулалын эрттирери бистиң суурда элээн чурумчаан деп чугаалап болур. Куда үезинде байыыргаар, күш-шыдалын көөргедиксээр, уругларга аалчыларның берген белээн даңзылаар ындыг чоруктар барык читкен дел болур. Ындыг-даа болза бисте шупту чүве эки деп чугаалавас бис. Улуг чарыгдал-шүүделдиг ийи-чаңгыс кудалар бар, эртип-даа турар. Оон ыңай куда эрткен бажыңга баарга, улуг аалчыларны бир, аныяктарны өске өрээлге ийи чара олуртуп каап болгулаар. Ынчангаш херээ чүү боор. Аныяктарны улуг кижилерден аңгылаан херээ бар бе?

Куданы хөй чарыгдал үндүрүп, байыыргап эрттирери — кол чүве ол эвес-ле болгай. Уругларның даартагы чурттталгазы кандыг болуру, кол айтырыг ол болгу дег. Ол шүүдел кайының үнерил? Ада-иениң кармаңындан болбайн аан. Оон үнезин билбейн баарлары база бар болгай. Өг-бүле тудуп турар уругларны баштайгы дээрезинде деткип, белек-селек черле бээр болгай бис. Машина-балгат бериип, оларны бүгү тала-биле дерип каарга болур деп бе? Бодунуң күш-ажылы-биле алган акша-хөреңгизи-биле эт-сеп садып алырга чүүден үнелиг болгу дег.

Д. АЙЫР-САНАА.
суурда херээженнер чөвүлелиниң даргазы.

Чер-чер Советтеринде

ЧАМДЫК ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛГАН

СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң негелделеринге дүүштүр чон ортузунга кижизидилге ажылын күштелдирер талазы-биле Кур-Чер кодээ Совединиң күүскому элээн ажылдарны кылып чоруткан. Оон уламында ында хөй-нииити организацияларының ажылы экижээн.

Суурда Культура бажыңының ажылын көрээлиңер. Ооң директорунга хөй-ниитичи, идепкейлиг Мара Чигжитти томуйлаан соонда ында байдал көскүзү-биле экижээн. Айтырыглар, харыылар кежээлери, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары-биле ужуражылгалар доктаамал болуп турар апарган.

Кур-Чер суурнуң херээженнер чөвүлели Совет Тываның 40 чылынга уткуштур бот-тывынгыр үран чүүл көрүлдезин организастап турар. Оон планын болгаш графиин кодээ Советтиң күүскомунга бадылаан. Ында депутаттар болгаш өске-даа активтер идепкейлиг киржип турар.

Чамдык үелерде суурнуң хөй-нииити организациялары темалыг кежээлерни база организастап турар. Ылаңгыя шагаа байырлалының болгаш тыва улустуң шаандакы оюннарының дугайында кежээлер дыка солун болган. Депутаттар Салчак Чудур, Вера Ооржак, Анчимаа Моңгуш, Валентина Ооржак болгаш өскелер-даа аңаа дыка идепкейлиг киржип турарлар.

Ындыг-даа болза, кодээ Советтиң чорудуп турары организас-массалыг ажылдарында чамдык четпестер бар дээрзин айтыры чугула. Чамдык депутаттарның бот-идепкейи чавыс, хурал-суглааларга келбес. Үстүкү албан черлерниниң болгаш кодээ Советтиң бодунуң үндүргени доктаал-шиитпирлериниң күүселдезиниң контролю чавыс деңнелде. Ол ышкаш күүскомда херек эмгелели чогуур негелдеге четпес.

Бо четпестерни чайладып, организас-массалыг ажылды негелде ёзугаар тургузар болза, Совет Тываның 40 чыл оюн кур-чержилер эвээш эвес чедиишкиннерлиг уткуур дээрзинге идегеп болур.

Д. ЧЫМБА.

О Н Ч А - М Е Н Д И

Сергей Кужугет мал ажылынга 18 чыл ажылдап турар. Ол үениң иштинде төрүүр хой-даа, хураган-даа кадарып келген. Ол «Кара-Хөл» совхозтуң база бир бедик көргүзүглүг мурнакчы малчыны боол турар.

Ооң коданында төрүүр 256 баш хой шупту оолдапкан, 250 хураган семисшыырак доругуп турар. Хойларнын деңгели эки. Мал чеми ам-даа бар.

Кадарчының чедиишкиниг ажылынга ооң өөнүң ээзи Тамара Санчаповнаның болгаш сакманчызы Зоя Белек-оолдуң киирген үлүг-хуузу улуг.

Бо кадарчылар бедик турасоруктуг ажылдап турар. Чамдык бот-харысалганы чедир үнелевес кижилер болза, совхозтуң талазындан, бригадирден, мал эмчизинден бо-ла ындыг-мындыг дуза четпес болду дээр хөөнүг боор болгай. Кужугеттерде ындыг чүве черле чок.

Кызымак, мурнакчы малчын өг-бүлениң чеди уругларының бежи школада өөренип турар. Оларны ада-иези суурда бажыңында тургузуп алган, өйлеп-өйлеп номнарын, кыдыраажын четчелеп берип, уругларының өөредилгезин, чурумун хайгаарап, школа коллективи-биле харылзажып турарлар.

Х. САМДАНЧАП.

К Ы Ш Т А Г Д А Ч Ы Р Ы К

Бора-Тайга салбырның хойжу коданнарын электрижидери берге. Олар кадыр-берт черлерде туруп турарлар. Сөкен-оол Ондарның кыштаа Сайыр-Аксында. Суурдан ол көстүп турар. Малчын мотоциклин мунупкаш, салбырда ажыл-херээн кылып алгаш, шак-даа четпейн дедир халдып чанар боор. Имир дүжери билек, белге чырык көстүп кээр. Ол дээрге мурнакчы малчынның кыштаанда сайгылгаан чырыы-дыр. Чырыкты кажаалар иштинде база киирген. Чырык, чылыг кажаага турган хойлар баскылашпас-даа. Ылаңгыя хой оолдап турда, чырык аажок дузалыг.

Коданда 357 төрүүр хой бар. Апрель ай эгезинге чедир оларның 320-зи оолдапкан. Хорамча чок. Чаш хураганнарның деңгилдези эки. Малчынның чурттап олурар бажыңында туйибудан кылган печканы туткан. Коданда чунар-бажың база бар. Сугну, мал чемин, хөмүр-дашты сөөртүп эккеп берип турар.

Дуржулгалыг хойжу «чайын шанааң септе, кыжын терген септе» деп үлегер чугааның утказын эки билир. Ол кыштаглаашкынга хамчалыг белеткенген. Бодунуң кужү-биле 18 тонна сигенни кезип белеткеп алган. Мал кажааларын эки чылыглаан. Хойларның чайгы семиртилгези база багай эвес болган.

100 хойдан 100 хураган камгалап алыр социалистиг хүлээлге күүсеттинер чоокшулаан. Апрель, май айның хураганнары-биле катай харын ажыр күүсеттинер арга бар. Хой оолдаашкынының үезинде дузалакчы кадарчы Барбалдай Ондар, сакманчылар Орлан Ондар, Александр Ховалыг оларның кызымак ажылдааның улуг кадарчы мактап чугаалады. Олар тус-тузунда чедеи ажыг хураганнарны доруктурганнар.

— Сиген, чарба бар. Чаш хураганнарга сенаж, витаминниг сиген далганы берген болза эки деп бодаар мен. Бо мал чемнери бистиинде чок. Ону Бора-Тайга салбырга болбаазырадып кылырының аргалары кандыг чүве ирги? Сөөлгү үеде дус чок бергедеп тур бис. Черле дус-биле хандырылгада үзүктелиишкиннер туруп келир-дир. Кижи эмчилери малчыннарга ховар келир боор-дур — деп, малчын чугаалады.

Малчыннарның бо негелдезин Сүт-Хөлдүң район эмнелгези, совхозтуң удуртукчулары өөренип көөр болза эки. Чаңгыс-даа кодаңга автолавка барбайн турар. Чогум кыштагларже машина чоруп болур. Ол хирезинде Сүт-Хөл рабкоову бо айтырыгже шоолут кичээнгей салбайн турар. Өйлеп-өйлеп Бора-Тайга садыының садыгжылары аъш-чем аймаан эккеп садыглап турар. Садыгжылар А. К. Моңгуш, В. Ч. Сарыглар оларның кызымак ажылын борта демдеглээри чугула.

Улуг хой одарда. Чаш хураганнарның сергээ аажок, өдекте дешкилешкен тур. Оларның алгы-кышкызы Мешпек даанга барып чаңгыланып турар. База бир кыш эрткен. Күрүнеге чартык муң хире чаш хураганнарны малчын чыл санында өстүржүп берип турар. Ол хойжулаа-ла ам чээрби чыл чедип турар. Бо үениң дургузунда ооң азыраан малын кижи санап четпес. Хойлут кижи каас дижир. Ооң өстүргени хойнуң дүгүнден кандыг хепти кылбас дээрил. Сөкен-оол Ондар ышкаш ак сеткилдиг, мергежилинге бердинген хойжу кижи чонунга ынчангаш хүндүткелдиг. Ону ужуражышкыннарже бо-ла чалай бээр. Чүгле күш-ажыл кижини каастаар, кижини хей-аът киирер деп, ол өөреникчилерге, аныяк өскенге чагып чоруур.

Малчын мал-маган арылдоруптайнна, аарып-аржый бээрийне дээш сагыжы амыравас. Анай-хураганнарны чаш уруглар-биле дөмей ажаар. Бистиң-биле чугаа аразында безин кажаада чаш хураганнарынче каш удаа соңгадан баккылап көрдү. Өөнүң ишти Маас Ондар база эрес-кежээ малчын. Мурнакчы хойжулар чаш хураганнары-биле ажаанзыраар дээш хүн батканып безин эскербестер. Олар удавас Ак-Саякта чазаанче көжерлер. Бо чылдың чаш хураганнарын Чечектигниң сериин чайлаглаарынга семиртип чайлаарлар.

А. ХОВАЛЫГ.

Күш-ажылды организастаарының

депшилгелиг аргазын шиңгээдиңер!

КОЛЛЕКТИВТИГ КЕРЭЭ

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидеринче угланган хемчеглерниң аразындан кол черни ажыл төлевирин болгаш күш-ажылды организастаарын сайзырадырының айтырыглары ээлээр дээрзин СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленуму чугулалап айыткан. «Эң-не кол чүве— кылган ажыл биле алган акшаның аразында дорт харылзааны ажылчын бүрүзүнүң көрген, билген турары» деп, Пленум тайылбырлаан. Пленумнуң шиитпирнинге бригада керээзи болгаш күш-ажылдың аккорд-шаңналдыг төлевир системазы дүгжүп турар. Ынчангаш күш-ажылдың бүдүрүкчүзүн болгаш курлавырларының камналгазын бедидер бо депшилгелиг арганы чер болганга шиңгээдири көрдүнген.

Бригада керээзин шиңгээдирде дараазында негелделерни хажык чок күүседири албан:

—күш-ажылчы коллективти тургузарда, чүгле эки турачыларны хүлээп алыр болгаш оларга бүгү айтырыгларны боттары шиитпирлээр эргени тыпсыр;

—керээлиг коллективке тарылга ээлчештирилгезин, техниканы болгаш өске-даа херек чүүлдерни ажылчын бүрүзү чыл дургузунда чайхос чок турар кылдыр таарыштыр хүлээдир;

— бот-орулга-чарылгалыг онаалданы технологтуг картага үндезилеп тургузар болгаш учёт-отчётту шыңгыырадыр;

— ажыл төлевирин ээлээн каш чылда доктаамал, азы бедиткен, азы өзүлделиг расценка ёзугаар ажылдың түңнелин барымдаалап бээр;

—дүжүт чавыс чылдарда, кылдынган ажылдың хемчээлин барымдаалап, магадылалдыг төлевирни тургузар;

—ажылчынның ажылдап алган акшазының кырынга алыс продукция дээш немелде төлевирни болгаш шаңналды доктааткан чурум ёзугаар тыпсыр.

Аккорд-шаңналдыг төлевир бистиң республиканың ажыл-агыйларында ээлээн нептерээн. Ылаңгыя хөй ажылының ажылдакчылары бургуңайында ону ажыглаар апарган. Бо арганы «Кара-Хаак» совхоз —ногаа өстүреринге, «О. Шынаа» — мал чемнери белеткээринге, «Тыва» совхоз — суггаттыг черге ажыглап турар. Ындыг коллективтер кайда-даа көвүдеп турар.

Күш-ажылды эргелеп башкарарының депшилгелиг аргазының коллективке «ижикпейн» барганының чижектери база эвээш эвес. Керээлиг хүлээлгелер күүсеттинмейн баар, коллективтиң кежигүнү өөрүн каапкаш баар, ажылчыннарны болгаш техниканы өскээр чардыктырар, ук арганың негелделерин хажыдар таварылгалар хөй. Ындыг коллективтер үр болбайн «буступ» турар. Бо чорук агроүлетвүр каттыжышкыннарының чөвүлелдеринден, көдээ ажыл-агый эргелелдеринден, ажыл-агыйның удуртукчуларындан болгаш тускай эртемниглеринден чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарын негеп турар.

Бригада керээзин шиңгээдириниң аргаларын чедир билбейн турар ажылчыннар туржук удуртукчулар, тускай эртемниглер бисте ховар эвес. Тус черниң байдалынга таарышкан методиктиг литература база чок. Ынчангаш Тыва АССР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң, Күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарының Тыва төвүнүң болгаш Сибирьның көдээ ажыл-агый эртем-шинчилел институдунуң Тыва секторунуң ажылдап кылганы «Чер ажылынга бригада керээзи» деп методиктиг удуртулганы бөгүн парлап эгеледивис. Методиктиг удуртулганы Көдээ ажыл-агый министерствозунуң эртем-техниктиг чөвүлели бадылаан.

1. УТКА-ШЫНАРЫ БОЛГАШ КОЛ ЧҮҮЛДЕРИ

Үнүш ажылында коллективтиг керээ дээрге бот-орулга-чарылгалыг кезек-биле (бригада, звено) бүдүрүлге администрациязының (совхоз дирекциязының) аразында тодаргай хемчээлдиг болгаш шынарлыг продукцияны бүдүрериниң дугайында чарган керээ болур, ону коллективке быжыглаан черге администрацияның тускайлап берген көдээ ажыл-агый техниказын болгаш бүдүрүлгениң өске-даа кол болгаш саарылга чепсек-херекселдерин ажыглап тургаш боттандырар, продукция дээш коллективтиг аккорд расценказын ёзугаар төлээр, а ону алгыже чедир ажылдаан үе барымдаалап ап аванс бээр.

Бригадаларга болгаш звеноларга черни, техниканы база бүдүрүлгениң өске-даа чепсек-херекселдерин быжыглаарындан аңгыда, материалдыг болгаш саң-хөө курлавырларын чарыгдаарының лимиттерин база тодаргайлап бээрге, ол ышкаш оларның камналгазы дээш шаңнап-мактаарга коллективтиг керээниң дээштии улам бедик болур. Коллектив биле бүдүрүлгениң администрациязының бот-боттарының аразында харылзааларының үндезини керээ болур, ол дугуржуп турар ийи таланың эргелерин болгаш хүлээлгелерин тодаргай айтып, иштики амыдыралының талазы-биле бот-тускайлаң чорукту коллективтерге берип турар.

Коллективтиг керээ экономиктиг ажыктан аңгыда улуг социал ужур-дузалыг. Чүге дээрге ажылдакчыларны коллективчи болурунга, бот-боттарынга дузалажырынга база бот-боттарындан негелделиг болурунга, чаңгыс эптиг база эгелекчи болурунга өөредип чаңчыктырар. Коллективтерге социал-психологтуг байдал экижиир, бригадалар (звенолар) турумчуур.

Коллективтиг керээниң юридиктиг үндезини болза демги керээ болур болгаш аңаа үстүнде айыткан чүүлдерден аңгыда талаларның аразында санажыышкыннар харылзааларын айтыр, керээни хажыткан дээш экономиктиг санкцияларны доктаадыр.

Коллективтиг керээни чарып база бот-орулга-чарылгалыг онаалданы (ол дээрге керээге капсырылга-дыр) ажылдап кылып турда, күжениишкинниг, ынчалза-даа боттуг планнарны, дүжүткүр чоруктуң нормалаттынган деңнелин болгаш продукция бүдүрериниң нормазын, чарыгдалдарның, күш-ажыл төлевириниң база материалдыг шаңналдың хемчээлин доктаадыр.

Бригадаларның (звеноларның) составы ындыг көнчүг хөй эвес болгаш албан турум болур, а түр үеде хаара тудар ажылдакчыларның саны эң-не эвээш болур ужурлуг. Коллективтерни чүгле эки тураны барымдаалап тургузар, удуртукчулар кылдыр бедик авторитеттиг кижилерни депшидер. Ажылдарның хемчээли болгаш материал-техниктиг хандырылга коллективтиң бүгү кежигүннери ургулчу ажылдаан турарын хандырар ужурлуг. Коллективти бүдүн тарылга ээлчештирилгезинге ооң бүгү ротациязының дургузунда быжыглаары эң-не чогумчалыг.

Бригада (звено) керээзин ажыглаарының эң чугула негелделериниң бирээзи болза күш-ажыл дээш ооң алыс түңнелдерин барымдаалап төлээри база ук төлевирни, ниити ажылдап алган акшаны коллективтиң тус-тус кежигүннеринге, ажылдаан кижи бүрүзүнүң хууда салыышкынынга дүүштүр хуваары болур, ону ажылдаан үени, күш-ажылчы киржилгениң коэффициентизин (ККК) болгаш өске-даа чүүлдерни көрүп тодарадыр.

Коллективтиг керээниң база бир чугула чүүлү болза аккордтуг расценкалар болур. Оларны 5 чыл чедир үе иштинде доктаамал тургузарын совхозтар директорларынга болгаш күрүнениң өске-даа көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң удуртукчуларынга чөпшээрээн.

Совхозтарның болгаш күрүнениң өске-даа көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының ажыл төлевириниң дугайында 1981 чылда ССРЭ-ниң Госкомтрудтуң болгаш ВЦСПС-тиң доктаалын ёзугаар бадылааны Чаңгыс аай дүрүм ёзугаар расценкаларны санаарда дүжүткүрүнүң планнааның эвес, а нормалаттынган деңнелин база продукция бүдүрериниң нормазын барымдаалап ажыглаарын сүмелээн оларны бүдүрүлгениң технологиязын база байдалдарын, ол ышкаш ооң мурнунда эрткен 5 чылдарда чедип алган ортумак деңнелди барымдаалап санаар. Бо таварылгада ажыл-херекти ак сеткилдиг кылыр болза, даалгалар чедиишкинниг күүсеттинеринге коллектив бүзүреллиг.

Бригадаларның (звеноларның) азы совхозтуң ниити-биле көргүзүглеринден ажып турар дүжүттү алганда, ажыл төлевириниң тарифтиг төлевири 125-тен 150 хуу чедир бедиир. Өскээр чугаалаарга, продукция дээш немелде төлевирниң хемчээли өзер, ынчангаш коллектив кежигүннериниң ажылдап алыры көвүдээр. Ажыл төлевириниң аккорд-шаңналдыг системазы-биле ажылдап турда, алган продукция дээш түңнел санажыышкын бетинде бээр ажылдаан үени барымдаалаар аванс эвээш эвес ужур-дузалыг. Ажылдаан үени барымдаалап төлээри, азы кылдынган ажылдың хемчээлин эвес, а ажылдакчыларның мергежилин база оларның ажылга хамаарылгазын барымдаалап төлээри кылдынган ажылдың шынарын бодавайн, ооң чүгле хемчээлин «сүрерин» болдурбазын практика көргүскен.

Технологтуг карта ёзугаар көрдүнген ажылдарны күш-ажылчы коллектив долу эвес-даа составтыг күүсеткенде, төлевирни долузу-биле бээр болганда ол аңаа ажыктыг.

Технологтуг карта ёзугаар санаттынган күш-ажыл төлевириниң тарифтиг фондузу агротехниктиг ажылдарны бедик шынарлыг кылганындан хөрзүн болбаазырадырының база өске-даа ажылдың чамдык хевирлери кызырылган болза, дөмейле ол хевээр артар.

Коллективтиг керээниң база бир чугула чүүлү болза дүжүт чок чылдарда азы бойдус халавы болганда технологтуг карта ёзугаар көрдүнген ажылдарны херек кырында күүсеткени дээш тарифтиг ставка деңнелинге магадылалы төлеп бээри болур.

Алыс түңнел дээш материалдыг шаңналдың системазы бөдүүн болгаш ажылдакчы бүрүзүнге билдингир болур ужурлуг. Немелде төлевирлер болгаш шаңналдар коллективтиң ниити ажыл төлевиринге улуг улуг болуп кирген турар.

Керээлиг бригадаларның болгаш звеноларның чедиишкинниг ажылдаарынга оларга бүдүрүлге талазы-биле тускайлаң чорукту бээри, көдээ ажыл-агый культураларын өстүрериниң технологиязын сагыыры дээш коллективтиг харысалганы бедидери улуг ужур-дузалыг.

Керээлиг ажылдап турар күш-ажылчы коллективтиң ажыл-чорудулгазы Коллективтиг керээлиг механизаторлар звенозунуң дугайында дүрүмге, а звено удуртукчузунуң — Коллективтиг керээлиг механизаторлар коллективиниң звено удуртукчузунуң албан-хүлээлге саавырынга (**ук капсырылгаларны дараазында парлаар**) үндезилеп боттаныр.

Керээлиг күш-ажылчы коллективтиң ниити хуралынга бригада (звено) чөвүлелин соңгуур, ол коллективтиң ажыл-чорудулгазын удуртур, администрация-биле продукция бүдүрериниң дугайында керээни чарар болгаш ооң күүселдези дээш харысалгалыг болур; технологтуг карталарны, бот-орулга-чарылгалыг даалгаларны ажылдап, кылырынга идепкейлиг киржир, коллектив кежигүннеринге бээр авансының, немелде төлевирлерниң болгаш шаңналдарның хемчээлин, кижи бүрүзүнүң күш-ажылга киржилгезин барымдаалап тодарадыр; кылдынып турар ажылдарның технологтуг картага дүүштүр шынарын болгаш өй шаандазын контрольдаар, техниканы болгаш бүдүрүлгениң өске чепсек-херекселдерин ажыктыг ажыглаар талазы-биле хемчеглерни алыр, ажылды организастаарының депшилгелиг методтарын нептередир, коллектив кежигүннерин холушкак мергежилдерге өөредир, оларның мергежилин бедидер. күш-ажылдың болгаш технологияның сагылга-чурумун быжыглаарының дугайында айтырыгларны чугаалажыр, шиитпирлээр, коллективтиң кежигүннерин күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге кижизидер.

Апрель 24 – Делегей аныяктарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү

ХҮРЭЭЛЕҢИН СЫРЫЙ КАТТЫШТЫРЫП ТУРАР

Аразында быжыг тудушкан холдар—ол байыралдың, планетаның депшилгелиг аныяктарының чаңгыс эвиниң демдээ, тайбың дээш база улустарның аас-кежии дээш, милитаризмге болгаш реакцияның күштеринге удур демиселге хүрээлеңин быжыглавышаан, ону бүгү диптерде уткуп турар.

Бо хүннерде СЭТА-ның телетайптарынга хөй медээлер келгилээн, олар аныяктарның чаагай ажыл-херектериниң болгаш эгелээшкиннериниң дугайын чугаалап турар.

Эп-сеткил каттыштырылгазының хрониказы: Москваның Патрис Лумумба аттыг Улустарның найыралы университединге «тайбың», «чаңгыс эп» деп сөстер чер кырының улустарының янзы-бүрү дылдарынга чаңгыланып турган. Делегейниң аныяктарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнүнге тураскааткан найырал фестивалы аңаа ынчаар ажыттынган. Ооң хемчеглериниң аразында — политиктиг ырлар болгаш плакаттар конкурстары, тайбыңны камгалаары дээш митингилер.

Тайылбыр: совет аныяктарга «эп-сеткил» деп сөс эргим болгаш сорук кириишкинниг дыңналыр. «Тайбың дээш база чепсегленишкинни дужурери дээш, ядролуг кыжаныышкынга удур аныяктарның бүгү-делегей шимчээшкини» деп калбак кампанияга идепкейлиг киржилгеге, совет аныяктарның тайбың марыжынга хей-аътты ол улам-на көдүрүп, чаңгыс эпче аныяк чүректерни кыйгырар. Бүгү-эвилелдиң ол шимчээшкинни ёзулуг массалыг болу берген болгаш быжыг тайбынны хандырарынче, найыралче база улустар аразынга бот-боттарын билчир чорукче аныяк салгалдың чүткүлүнүң күчүлүг чыскаалы апарган.

Бистиң чуртувустуң аныяк оолдар, кыстары боттарының хосталгаже болгаш хамаарышпас чорукче эргелери дээш туржуп турар улустар база аныяктар-биле акы-дуңма эп-сеткил каттыжышкынын бир үн-биле медеглеп турар. Аныяктар коллективтеринде шалыпчы күш-ажылдың хүннери эртип турар, комсомол хуралдарынга, чыскаалдарга аныяктар «НАТО-нуң стратегтериниң милитарисчи планнары бууразын!» деп шиитпирлиг-биле чугаалап, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг политиказын бүрүнү-биле деткип турар.

Эп-сеткил каттыштырылгазының хрониказы: ВЛКСМ ТК-ның белээн — спорт, музыка эт-херекселдерин, комнарны Аддис-Абебада революсчу Эфиопияның аныяктар ассоциациязынга тывыскан. Советтер чуртунуң комсомолчуларының субботниктерге болгаш воскресниктерге ажылдап алган акша-хөреңгизи-биле ол бүгүнү саткан.

Тайылбыр: совет аныяктар Вьетнамдан болгаш Кампучиядан, Анголадан болгаш Эфиопиядан, Афганистандан болгаш Никарагуадан келген үе-чергелеринге дузазын база деткимчезин боттарының чугула интернационалчы күлээлгези кылдыр көрүп турарлар. Аныяктарның коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле ВЛКСМ-ниң байлак дуржулгазын оларга дамчыдары, студентилерниң тудугжу отрядтарын чорудары, өөредилге пособиелери тыптынып алырынга акша-хөреңгини чыыры — бо бүгү ол дузаның чүгле чамдык чижектери-дир.

Делегейниң 140 чурттарындан аныяктарның болгаш студентилерниң янзы-бүрү 1350 эвилелдери-биле совет оолдар, кыстар интернационалчы калбак харылзааларны тудуп турар. ССРЭ-ниң аныяктары Демократтыг аныяктарның бүгү-делегей федерациязының болгаш Делегейниң студентилер эвилелиниң ажыл-чорудулгазынга идепкейлиг киржип, аныяктарның янзы-бүрү политиктиг, философчу болгаш шажын-чүдүлгелиг угланыышкыннарлыг организацияларыбиле харылзааларын калбартып турар.

Эп-сеткил каттыштырылгазының хрониказы: Ю. В. Андропов аттыг «Ростсельмаш» каттыжыышкынның комсомолчу - аныяктарның мурнакчы бригадаларының бирээзи, А. Ханкаров удурткан бригадазы бо чылын күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн онаалдадан үш хуу бедидер болгаш продукцияның бот-үнезин бүдүн чартык хуу немей чиигедир хүлээлгени алган. Аныяк ажылчыннар ол чедиишкинниң Аныяктарның болгаш студентилерниң XII бүгү-делегей фестивалынга тураскаадып турар.

Тайылбыр: бо хүннерниң бир онзагай чүүлү — аныяктарның ээлчеглиг ол шуулганынга белеткел, комсомол организацияларында болгаш аныяктар коллективтеринде аңаа белеткел ажылдары калбарган, ону эрттирер дугайында инициативаны Ленинчи комсомол үндүрген.

Фестивальдың кол хемчеглериниң аразында Тиилелгениң 40 чыл ою-биле холбаштыр массалыг чыскаалдар, амгы үеде делегейге, кижи төрелгетенниң чаагай идеалдары дээш демиселге аныяктарның туружунуң база ролюнуң дугайында маргылдаалыг дискуссиялар бар. Күш-ажылчы болгаш өөредилге коллективтеринге ужуражылгалар, культура болгаш спорт талазы-биле янзы-бүрү хемчеглер болуп эрткилээр.

Шуулганга белеткел Ленинчи комсомолдуң өзүп орар салгалдың коммунистиг кижизидилгезин сайзырадгайжыдарынче угланган ажыл-чорудулгазынга чугула чаа үе-чада болур. Күш-ажылга, өөредилгеге болгаш хөй-ниити ажыл-херектерге чедип алган чедиишкиннерин аныяктарның фестивалынга тураскаадыр деп шиитпирлеп алган аныяк-өскенниң энтузиазыминиң эвээш эвес чижээн ам безин үлегер кылдыр киирип болур. Ылаңгыя хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелер аныяктары беш чылдың онаалдазын фестивальдың ажыттынар хүнүнде күүседирин хүлээнип алган ажылдап турар.

В. КУЛИКОВ,
СЭТА-ның корр.

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

ЧАА ХЕРЕКСЕЛ

СОФИЯ. Нефть химиязының Бургаста комбинадынга чаа херекселди хуусаа бетинде ажыглалга киирген. Нефть артынчыларындан бедик шынарлыг бензинни болгаш дизель одаар чүүлүн ол херексел бүдүрүп, химия үлетпүрүнге чиг-этти берип шыдаар аргалыг.

Чаа херекселди ажыглалга киргени-биле холбаштыр, комбинатка чаартылга ажылдары доозулган. Немей тудуушкуннарны болгаш чаартылга ажылдарын 1982 чылдың августа эгелээн турган. Немей тудуушкуннарның болгаш чаартылга ажылдарының төлевилелин совет инженерлер чогааткан болгаш Болгарияның тускай эртемниглеринге практиктиг улуг дузаны чедирген.

Чаа херекселдин хуусаазындан ийи ай бурунгаар ажыглалга киирген. Совет болгар сырый кады ажылдажылганың ачызында күш-ажылчы бо улуг тиилелге чедип алдынган деп, комбинаттың чиңгине директорунуң оралакчызы Найден Найденов СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан. Совет специалистер-биле комбинаттың инженерлериниң техниктиг кады ажылдажылгазы 20 чыл бурунгаар эгелээн. Ол үениң дургузунда ССРЭ-ниң янзы-бүрү хоорайларындан комбинатка 850 ажыг совет специалистер кээп чораан. Олар боттарының байлак дуржулгазын болгар өннүктеринге амгы үеде база дамчыдып берип турар.

РУМЫН БАЛЫКЧЫЛАРНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

БУХАРЕСТ. Бүдүрүлге даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүсеткен дугайында Румынияның океан балык ажыл-агыйының суднолар экипажтары илеткээн. Атлантика болгаш Индий океаннарга балык тывыжын боттандырып турар балыкчылар чыл эгезинден бээр 7.000 тонна балыкты пландан ажыр тутканнар. Оларның кылган ажылының бараанныг продукциязының өртээ 177 миллион лей акша четкен. Бүдүрүлгеге чарыгдалдарның планныг деңнелин база хандырган. «Олтец», «Тырнава» болгаш «Инзу» деп траулерлерниң коллективтери социалистиг чарышка эң бедик көргүзүглерни чедип алган.

БҮДҮРҮЛГЕ ЧААРТЫЛГАЗЫ

БЕРЛИН. Герман Демократтыг Республиканың тургустунган хүнүнден бээр 35 чылынга алдар кылдыр бедиткен социалистиг хүлээлгелерни «Лойна» деп химия комбинадының коллективи алган. Технологтуг чорудулгаларны чогуур үезинде чаартыры ол хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседириниң магадылалы болуп турар. ГДР-де химия үлетпүрүнүң кол бүдүрүлгелериниң бирээзи болуп турар ол комбинат бо чылын 60 ажыг роботтарны алыр болгаш хөй ажылчыннарның күш-ажылын чиигедир.

ДЫШТАНЫЛГАНЫҢ ЧАА ТӨВҮ

УЛАН-БАТОР. Чес-молибден болбаазырадыр кылыр Моолда «Эрдэнэт» деп эң улуг комбинаттың ажылчыннарынга чаа санаторий чоокта чаа ажыглалга киирген. Ооң чылыг, чырык болгаш чаагайжыдыр кылдынган корпустарынга чыл бүрүде үш чүс ажыг моол ажылчыннар болгаш оларның өг-бүлелериниң кежигүннери дыштаныр, боттарының кадыкшылын быжыглаар. Санаторийни болгаш ооң баазазынга тургустунган профилакторийни Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның чорудуп берген дериг-херекселдери-биле хандырган.

Бодунуң авангардын—Национал хосталганың Сандиножу фронтузун (НХСФ) долгандыр сырый каттышкан Никарагуаның чону революстуг чаалап алыышкыннарын контрреволюцияның болгаш АКШ-тың империализминиң халдаашкыннарындан камгалаарынга кезээде белен.

ЧУРУКТА: Манагуада Революция шөлүнге болган митингиниң үезинде тырттырган чурукту «Боэмия» журналга парлаан.

СЭТА-ның фотохрониказы.

РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ КАМГАЛАЛЫНДА

МАНАГУА. (СЭТА). Сандиножу революцияга удур АКШ-тың империализминиң болгаш контрреволюстуг дээрбечилерниң чепсектиг халдаашкыннары улам-на калбарган болгаш күштелген амгы үеде никарагуа улус «Төп разведка эргелелиниң халдаашкыннарынга удур демиселче бүгү чурт көдүрлүп үнген!», «Шупту улус —революцияны камгалаарынче!» деп лозуннарның адаа-биле демисежип турар.

Никарагуаже база катап халдап келген сомосажы дээрбечилерге удур демиселге сандиножу революция чурттуң ажылчын аңгызынга бүрүн бүзүреп идегеп болур деп, ажылчы чоннарның сандиножу профтөвүнүң секретары Алан Чаварриа медеглээн. Никарагуаның профтөвүнге амгы үеде 110 муң ажылчыннар каттышкан болуп турар. Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарын, продукция бүдүрерин улам көвүдедирин олар хүлээнген. Улусчу милицияның отрядтарынга кирер эки турачыларның билдиришкиннери чурттуң фабрикаларында болгаш заводтарында амгы үеде массалыы-биле чоруп турар.

КОММУНИСТЕРНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Соңгулда мурнунуң кампаниязынга чугула тиилелгени америк коммунистер чедип алган. АКШ-тың президентизиниң албан-дужаалынга бодунуң кандидады — Коммунистиг партияның чиңгине секретары Г. Холлду болгаш оралакчы президентиниң албан-дужаалынга кандидат кылдыр Компартияның Төп Комитединиң кежигүнү А. Дэвисти чурттуң штаттарының кол нуруузунга бүрүткедирин америк коммунистер чедип алырынче чүткүп турар. Коммунистерниң депшиткен кандидаттарының фамилияларын соңгулда бюллетеньнеринге киирерин негээн Компартияның тус черде активчилериниң бижиин Юта штаттың соңгулдалар талазы-биле комиссиязы болгаш ол штаттың секретары күштүг деп санаан болгаш хүлээп алган.

Негелде бижиктиң адаанга четчир ат салыышкыннарын Коммунистиг партияның чедип алганы баштайгы штат — Юта болган. Соңгулда мурнунуң ол штатка кампаниязының чугула үе-чадазын америк коммунистер ынчаар чедиишкинниг дооскан. Бо чылын ниитизи-биле америк соңгукчуларның миллион ажыг ат салыышкыннарын чыып алырын болгаш боттарының кандидаттарын 30 штаттарга депшидерин чедип алырын АКШ-тың Коммунистиг партиязы планнап турар. Мичиган, Пенсильвания ышкаш, АКШ-тың үлетпүрлүг штаттарынга Коммунистиг партияның соңгулда мурнунуң кампаниязы база чедиишкинниг болуп турар. Ынчаарга америк коммунистер соңгулда мурнунуң кампаниязын Рейганның администрациязының дерзии политиказының нарын байдалдарында чорудуп турар.

ПЛЕНУМ БОЛГАН

РАБАТ. (СЭТА). Марокконуң депшилге болгаш социализм партиязының ТК-зының ээлчеглиг пленуму Касабланка хоорайга болган. «Аль-Баян» солунунуң бижээнин ёзугаар алырга, чуртта иштики байдалдың дугайында партияның Чиңгине секретары Али Ята илеткел кылган.

Бо чылдың январьда Мароккога болган хөлзээшкиннерниң сөөлүнде чурттуң депшилгелиг күштеринге удур каржы истеп, сүрүүшкуннерниң кампаниязының үезинде Марокконуң депшилге болгаш социализм партиязының ажылдакчыларын болгаш активчилерин массалыы-биле хоругдап турарын пленумнуң киржикчилери буруу шапкан. Ол дугайында пленумга хүлээп алдынган резолюцияга айыткан.

Нүгүлдээшкинниг буруудадыышкыннар Марокконуң патриоттарын тудуп хоругдаарынга, оларны каржызы-биле шиидеринге «юридиктиг» чылдак болуп турарын резолюцияда демдеглээн. Ындыг каржы хемчеглер чоннуң демократтыг чаалап алыышкыннарынче болгаш хамаатыларның конституцияда айыткан эргелеринче дерзии халдаашкын болуп турар.

Кара-бажыңнарда хоругдаттырган активчилер-биле болгаш чурттуң өске-даа демократтары-биле эп-сеткил каттыштырылгазын пленумнуң киржикчилери илергейлээн. Хоругдаттырганнарны хостаары дээш демиселди үргүлчүлээринге Марокконуң депшилге болгаш социализм партиязы бүрүн шиитпирлиг.

ИРАН-ИРАК ФРОНТУДА

БАГДАД. (СЭТА). Сөөлгү хүннерде 1180 километр узун дурттуг иран-ирак фронтуга дайын чорудулгалары үргүлчүлээн. Ирактың самолёттары болгаш вертолёттары Басрадан Чөөн талада болгаш Майсан секторда дайзынның шериглериниң туруштарын база мөөңнелген черлерин ракета-бомбалыг согуушкуннарга тавагыштырган, ооң дириг күжүн, техниказын узуткаан. Иракты кургаг чер шериглериниң үгер-боолары Иран туруштарже, штабтарже, оруктарже күштүг адыышкыннарны кылып турар.

НИКОСИЯ. (СЭТА). ИРНА (Иран) информация агентилелиниң дыңнатканы-биле алырга, иран үгер-боолар ээлээн каш миномет батареяларын, таңкыларны болгаш бронетранспортерларны, ол ышкаш дайзынның дириг күжүн узуткаан.

ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР ТҮҢНЕЛИ

АФИНЫ. (СЭТА). Тайбыңны, чавырлыышкынны быжыглаарынче болгаш камгалаарынче угланган бүгү инициативаларны Грецияның Коммунистиг партиязының болгаш Югославияның Коммунистер эвилелиниң деткип турарын ийи партияларның делегацияларының чугаалажыышкыннары доозулган сөөлүнде ГКП ТК-ның парлалга бюрозунуң медеглелинге айыткан.

Делегей байдалының чидиглелгени-биле холбаштыр хаяы сагыш дувуреэшкинин ийи талалар илергейлээн болгаш чүгле чугаалажыышкыннарның аргазы-биле делегей байдалын экижидип болурун демдеглээн. Чугаалажыышкыннарны кылырда янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының делегей харылзааларынга күштүг ажыглаарындан азы ону ажыглаар деп кыжаныышкындан ойталаарының принциптерин сагыырының эргежок чугулазын чугаалажыышкыннарның үезинде айыткан.

КНО-нуң шиитпирлеринге, эжелеткен араб девискээрлерден израиль шериглерни уидурерынге, хамаарышпас бүрүн эргелиг күрүнезин тургузар Палестинаның араб чонунуң дүрүм ёзугаар эргелерин хүлээп көөрүнге үндезилээш, Чоокку Чөөн чуктуң айтырыын шиитпирлеп болур деп, ГКП болгаш ЮКЭ санап турар.

Э. ПАПАНОАННУНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

НИКОСИЯ. (СЭТА). Делегейде дүшкүүрлүг чорукту америк империализм болгаш реаксылыг өске-даа күштерниң чавырлыышкынны үзер дээн оралдажыышкыннары өскүткен деп, Киприниң Күш-ажылчы чонунуң депшилгелиг партиязының чиңгине секретары Э. Папаноанну медеглээн. Империализм болгаш реакция делегейниң тайбыңга ынак чурттарынга хамаарыштыр өжээтен, дайынзырак политиканы чорудуп, ядролуг боо-чепсекти улам-на эндере бүдүрерин оралдажып турар деп, ол чугаалаан. Американың Каттышкан Штаттары сарыылдыг угаанның үнүн дыңнаар болгаш Совет Эвилелиниң база социалистиг өске-даа чурттарның тайбыңга ынак саналдарын хүлээп алыр ужурлуг деп, Э. Папаноанну медеглээн.

ССРЭ-ниң улустуң артизи Е. А. Лебедев совет театрта хөй он чылдар дургузунда ажылдап келген. Бодунуң уран талантызын ол совет улуска бараалгадып турар. Нарын болгаш солун хөй рольдарны ол ойнап күүсеткен. М. Горький атрыңың кол режиссёру, ССРЭ-ниң улустуң артизи Г. А. Товстоногов.

Ю. БЕЛИНСКИЙНИҢ фотозу.

ЧУРУКТА: Е. А. Лебедев (оң талазында) болгаш театрыңың кол режиссёру, ССРЭ-ниң улустуң артизи Г. А. Товстоногов.

• СЭТА-ның фотохрониказы.

БИР ДЕМНИГ КИЖИЗИДЕР

Ада-иелерге

Ада-ие бүрүзү өг-бүледе уругларының кижизидилгезинче доктаамал кичээнгейни салып турар. Ылаңгыя уруу азы оглу школага өренип эгелей бергенде, олар хүн чурумун шыңгыы сагызын, бажыңга онаалгазын доктаамал кылзын дээш сагыш салып, хыналдага алыр. Ынчалза-даа оларның идей-политиктиг кижизидилгезинге кичээнгей салдынмайн баары хаая эвес. Ону өг-бүледе уруглар школа назыны четпээнде-ле эгелээр ужурлуг. Чамдык ада-иелер олче кайы хире сагыш салып турарыл? Каш чижектен ап көрээли.

Байырлал хүнүнде беш харлыг Эрес ада-иези-биле кады кудумчуже үнүп келгеш, лозуң, туктар, янзы-бүрү чуруктар болгаш чечектер туткан, чыскаал-биле ыр-шоорлуг эртил турган хөй чонну, школачыларны аажок сонуургап көргеп. Эрес ол улус-биле кады чыскаадып алгаш эртингээн. Ынчалза-даа ава-ачазы чөпшээреввээн, боттары база кыдыындан харап турганнар.

Ада-иези кежээликтей аъш-чем ылып, аяк-сава белеткеп эгелээннер. Эрес база ада-иезинге дузалашкан. Удаваанда аалчылар стол артын хос олут чок кылдыр эвлепкеннер. Олар аңаа чугаалажып-хөөрежип, каттыржып-ырлажып шаг болган. Аалчылар орай-кежээ чанганнар.

Ол хүн Эрес ыр-шоорлуг чыскаалган чонну, ава-ачазының эш-өөрү-биле хөглеп турганын көргеш, боду база сагыжында өөрүшкүлүг хүнзезе-даа, чогум чүү боон турарыл, чүү байырлалыл дээрзин, ооң ужур-дузазын, утказын билбээн.

Школаның үстүкү класстарының бирээзи социалистиг чарышка тиилекчи болгаш Кызыл хоорайже экскурсиялаар эргени чаалап алган. Олар аңаа келгеш хоорайның төөгүлүг черлерин, театрларын, бүдүрүлгелерин эргий кезип көргеннер. Ооң соонда республиканың Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейин көөр дишкеш бар чорда, уругларның бирээзи садыг-магазиннер кезиринге эвээш үе арткан-дыр дээш, садыглар кезип чорупкан. Экскурсиядан ээп келгеш, класс башкызы демги өреницкининг ада-иезинге ол дугайын барып чугаалаан.

— Мээң ургларым шынна кылган-дыр. Ынчан ол садыгже барбаан болза, алыныг чараш чайгы идиктерни, бодунга тааржыр тоону тыппас бис. Биче-ле болза хөй акшазын дедир экжел часкан-дыр — деп дүште чок харыылаан.

Чамдык ада-иелер уругларының идей-политиктиг кижизидилгезинче сагыш салбайн турар дээрзин бо чижектер тодаргай көргүзүп турар-дыр. Байырлал бүрүзү уругларның утаан-бодалынга бир-ле чүвени арттырып каан, билдинген турар ужурлуг. Ону шыңгыы сагып, байырлалдар дугайында уругларга тайылбырлап чоруур ада-иелер база бар.

Тиилелге хүнү ийиги классчы Буянга уттундурбас арткан. Ол байырлал хүнүнде оларның бажыңнга Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, пенсионер кырган, тыва эки-турачыларның бирээзи — Салчак Амыр-Сатович Серен-Дондуп келген. Ооң солун чугаазын, хөй орден, медальдарын ол сонуургаан. Фронтучу кырган-ачазы-биле кады телевизорга болган дайынныг кипону база көргеннер. Тиилелге хүнүн кажандан эгелеп байырлап эгелээнин ачазы база Буянга чугаалап берген. Оон бээр-ле бичии Буянга Тиилелге хүнү дээрге, бистиң чуртувусту эжелеп алыр дээш халдаан дайзыннарны чылча шалканын демделээн байырлал деп, чүве ыяк билдинген. Өзүп келгеш шериг херээн эрттирип, Төрээн чуртувусту дайзыннардан камгалажыр мен деп медереп билген.

Шынап-ла, уругларның идей-политиктиг кижизидилгезин ада-ие, төрелдер чорудуп билбези, олче сагыш салбазы хомудавчыг. Ынчангаш ол ажылды чорударынга башкыларның арга-сүмези, практиктиг дузазы эргежок чугула.

Чамдык ада-иелер школачы чылдарының, пионер, комсомолга кирген чылдарының, шериг эрттирип турган үезиниң чуруктарын, галстугун, пионер, комсомол значоктарын, эмблемаларын бажында тускай шыгжап, кадагалап чоруур. Олар хостуг үезинде уругларынга чурттап эрткен чылдарының дугайында чугаалап берип, чуруктарын сонуургадыр. Уруглар ада-иелериниң бичии, элээди, аныяк чораан чылдарын аажок сонуургаар. Ынчан олар ада-иезиниң овур-хевирин бир янзы көрүп, бодунуң тура-соруу, күш-ажылы-биле нинтилелге, күрүнеге бердинген хамааты хүлээлгезин ыдыктыы-биле күүседип чоруур кижилер деп бүзүрээрлер. Ынчангаш ада-иезин дээп-салгаар, оларга дөмейлежип, ажыл-ишке ынак кижи болур күзел оларга тыптыр.

Ылаңгыя амгы үеде республиканың ажылчы чоннары Совет Тыванның 40 чыл ооң төлептиг уткуур дээш кыымаккай ажылдап турар үеде, ада-ие уругларынга Тыванның ССР Эвилелинге идей-политиктиг кижизидилге ажылын чорудары белен эвес айтырыг. Ындыг болганда ада-иениң башкылар-биле хүн бүрү харылзаазы, олардан арга-сүмеги доктаамал алыры эргежок чугула. Педагогика, психология айтырыгларының дугайында лекция, беседаларны доктаамал дыннап, «Өг-бүле болгаш школа» деп журналдың номчукчузу болуру төрелдерге онза ажыктыг.

СӨКП ТК-ниң июнь (1983 ч.) Пленуму өзүп орар салгалдың идей-политиктиг кижизидилгезин улам күштелдирер талазыбиле айтырыгны бирги черге-ниң кыдыр тургузуп, башкыларның болгаш төрелдерниң мурнунга чаа чугула соруглаларны салган болгай. Ону амыдыралга боттандырар, бистиң социалистиг нинтилеливистиң келир үезинге быжыг бүзүрелдиг, коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынга бүрүн бердинген салгалды кижизидип өстүрер дээш ада-иелер биле башкылар бир демнит ажылдаар ужурлуг.

Б. БАРБА.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ

24. ВТОРНИК

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — Буратино делгелгези. 9.25— А. Галин. «Ретро». Фильмшии. 11.45 — Телемедээлер. 11.50—14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Документалдыг телефильмнер. 15.15— Фильм-концерт. 15.35 — Бистиң корреспондентилеривис чугаалап турлар. 16.05 — А. Мицкевич. Сонеттер. 16.40 — «Харыылаңар, горнистер!». 17.10 — Бүгүдеге стадион. 17.40 — Документалдыг телефильм. 18.30 — Белгородтуң витамин комбинадының Культура ордузунуң орус улусчу хорунуң концерти. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.05 — Мультфильмнер. 19.30 — «Эртем болгаш амыдырал». Эртем болгаш техника талазы-биле 1984 чылда Ленинчи шаннадың лауреаттары. 20.15 — Улусчу хорларның ийиги Бүгү-россия көрүлдези. Волганың улусчу орус Күрүне хорунуң концерти. 21.00 — «Ye». 21.35 — «Үүү? Кала? Кажан?» Телевикторина. 23.15 —23.35— Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — Документалдыг телефильм. 8.35, 9.35 — Төөгү. 5-ки класс. Буруңгу Индияның культуразы. 9.05, 12.40 — Француз дыл. 10.05 — ПТУ-нуң сургуулдарынга. Эстетиктиг кижизидилге. 10.35, 11.40 — Физика. 8-ки класс. Механиканың хоойлулары. 11.00 — «Шыдыраа школазы». 12.10 —Совет күрүненiң болгаш эргенiң үндезиннери. 13.10 — Декабристер дугайында чугаа. И. Пущин. 14.10 — Эртем-нептерелдиг фильм. 14.30 —В. Шекспир. 15.15 — Телемедээлер. 15.20 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Мультфильм. 18.35 — «Чоннуң уран үүлүү». Ыраажыларның болгаш номчукчуларның республика көрүлдезиниң киржикчилериниң концерти. 19.00 — Телефильм. 19.15— «Азия төвү». 19.45 — Телемедээлер. 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 — Үнүштер амыдыралы. 21.00 — «Ye». 21.35 — «Кукла». Беш сериялыг уран-чечен фильмниң бирги сериязы. (Польша). 22.55 — «Ыры, романс, вальс». 23.30 — 01.00 — Хоккейге ССРЭ чемпионады. «Спартак» — «Трактор».

25. СРЕДА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — Мультфильмнер. 9.20 — Документалдыг телефильм. 9.45 — Ырак, чоокка ыры. 10.25 — «Аян-чоруқчулар клуву». 11.25 — Телемедээлер. 11.30 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.30 — Документалдыг фильмнер. 15.00 — Черге, дээрге болгаш далайга. 15.40 — К. Тренев. «Любовь Яровая». 16.30 — Н. Паганини. Оркестрлиг скрипкага № 1 концерт. 17.10 — «Он алды хардан өрү». 17.55 — Документалдыг фильм. 18.30 — Мультфильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 —Неделя дургузунда спорт. 19.30 — Улустуң аялгалары. 19.45 — «Вера». Телешин. Авторлары — Г. Никитин, О. Пыжова. 21.00 — «Ye». 21.30 —«Бүгүдеге музыка». 22.25 —Документалдыг телефильм. 22.45 — Бөгүн делегейде. 23.00— 00.50 — Футболга Олимпий турниринiң шилилге матчызы. ССРЭ-ниң болгаш Венгрияның чыныы командалары ойнаар. Чапсар аразында—Кадык болур дизинзе.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — Документалдыг фильм. 8.35, 9.45 — Бойдус эртеми. 2-ги класс. Дириг амытаннар частыларынга уткуурул. 8.55 — Документалдыг фильм. 9.15, 12.40 — Немец дыл. 10.05 — «Игорь шеринiң дугайында сес болгаш орус культура». 10.35, 11.40 — Төөгү. 9-ку класс. Коллективизация угланыышкыны. 11.05 — «Өг-бүле болгаш школа». 12.10 — Музыка. М. П. Мусоргский. 13.10 — И. С. Тургенев. Амыдыралының болгаш чогаадыкчы ажылының арынарындан. 13.55 —Эртем-нептерелдиг фильм. 14.20— В. Шекспир. 15.10 — Телемедээлер. 15.15 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.25 — «Сонуургактарга». Тыванның хөгжүм-шин театрының артизи Анзат Куулар-биле ужуражышкын. 18.45 — Уругларга фильм. 19.05 — «Делегей байдалының допчуларлыы». 19.20— «Азия төвү». 19.50 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 —«Туңдуг болгаш архитектура». 20.25 — Тайбың болгаш аныяктар. 21.00 — «Ye». 21.30 —«Кукла». Фильмниң 2-ги сериязы.

26. ЧЕТВЕРГ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — Мультфильмнер. 9.20 — «Кармен. Партитура арынары». 10.20 — «Территория». Уран-чечен фильм. 11.55— Телемедээлер. 12.00 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Документалдыг фильм. 14.50 — Орус чугаа. 15.20 — ССРЭ-ниң улустуң артизи композитор Е. Рахмадиевтиң чогаалдарындан концерт. 16.05 — «Таңзания». Киноочерк. 16.30 —«Совет чурулга уран үүлүүде коммунистерниң овур-хевири». 17.00 — Чалыыларның чогаадылгазы. 17.25 — Москва болгаш москвачылар. 17.55 — Миллионнарның ленинчи университеди. «Күш-ажыл—циттилел —кижи». 18.30 — «Кижилер болгаш ойнаарактар» ансамблиниң концерти. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Амгы делегей болгаш ажылчын шимчээшкини. 19.35 — Фильм-шии. 21.00 — «Ye». 21.30 — Шыдыраага делегей маргылдаазы. Г. Каспаров — В. Смыслов. 22.05 — «Концертино» ансамблиниң концерти. 22.45 — 23.00 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — Документалдыг телефильм. 8.35, 9.35—Нинти биология. 10-гу класс. Биосфера болгаш кижи. 9.05; 13.05 — Испан дыл. 10.05 — ПТУ-нуң сургуулдарынга. В. В. Маяковский. «Владимир Ильич Ленин». Поэма. 10.35, 11.40 —Зоология. 7-ги класс. Дириг амытаннарның ужур-дузазы болгаш оларның камгаланы. 11.00 — Аваллар школазы. 11.30 — Эртем-нептерелдиг фильм. 12.05 — Физика. 7-ги класс. Он бирги беш чылда ССРЭ-де электрижидилге. 12.35 — Төөгү. 4-кү класс. «Мен—Совет Эвилелиниң хамаатызы мен». 13.35 — Даштыкы чурулга уран үүлүү. Томас Гейнсборо. 14.20— «Птицы над городом». Бижимел тайылбырлыг уран-чечен фильм. 15.35 —Телемедээлер. 15.40 — 18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Школа амыдыралы». 18.30 — Мультфильм. 18.35 — «Азия төвү». 19.05 — Телемедээлер. 19.15 — Чарлалдар. 19.20 — « Композитор болгаш үе». РСФСР-ниң уран үүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы, Тыва АССР-ниң Күрүне шаңналының лауреады, Тыва АССР-ниң улустуң артизи, композитор Алексей Чыргал-оолдуң чогаадыкчы ажылы.

МОСКВАДАН

20.00— «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 —Өңнүктериң арны. 21.00 — «Ye». 21.40 — «Кукла». Фильмниң үшкү сериязы. 22.50 — Белоруссияның «Хорошки» ансамблиниң концерти. 23.30 — 01.00— Хоккейге ССРЭ чемпионады. ЦСКА—«Сокол».

27. ПЯТНИЦА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — «Харыылаңар, горнистер!». 9.25 — Орус улустуң хөгжүм хереселдериниң ансамблиниң концерти. 9.45 — Фильм-шии. 11.10 — В. А. Моцарт. № 41 симфония. 11.45 —Телемедээлер. 11.50 — 14.15 — Чапсар. 14.15— Телемедээлер. 14.25 — Документалдыг телефильмнер. 15.35 — Хөглуг стартар. 16.20— Документалдыг телефильм. 16.50 — Грузин ССР-ниң уран үүл коллективтериниң концерти. 17.30 — Мультфильм. 18.30 — Улустуң аялгалары. 18.45— Бөгүн делегейде. 19.00 — «Кижи болгаш хоойлу». ССРЭ-ниң Дээди судунуң 60 чылынга. 19.30 —Цыган улустуң ырларын болгаш романстарын Л. Деметер күүседир. 19.50 — «Нам здесь жить». Үш сериялыг уран-чечен фильмниң бирги сериязы. 21.00 — «Ye». 21.35 — «Ырлаалыдар, оңнуктер!». 23.30 — Бөгүн делегейде. 23.45 —00.20 — Волейболга делегей маргылдаазы. Эр улус. ССРЭ-ниң болгаш Бразилияның чыныды командалары ойнаар.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — Документалдыг телефильм. 8.35, 9.35 —Музыка. 1-ги класс. Симфония оркестрiниң хогжум хереселдери. 9.05, 12.45 — Англи дыл. 10.05 — ПТУ-нуң сургуулдарынга. Астрономия. Сылдыстар. 10.35, 11.40 — Төөгү. 7-ги класс. М. В. Ломоносов. 11.00 — «Шыдыраа школазы». 11.30 — Эртем-нептерелдиг фильм. 12.05 —Н. Асеевтиң шүлүк чогаалы. 13.10 — Совет графика уран чүүлү. Б. И. Пророков. 13.45 —«Билиг—күш». Эртем-нептерелдиг фильм. 14.30 — Н. Г. Гарин-Михайловский. 15.10 — Телемедээлер. 15.15 —18.00 — Чапсар. 18.00— Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 —Уругларга фильм. 19.20 — «Азия төвү». 19.50 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.20 — РСФСР-ниң алдарлыг артизи О. Лундстремниң удуртканы эстрада оркестриниң концерти. 20.50 — Эртем-нептерелдиг фильм. 21.00 — «Ye». 21.35 —23.20 — «Кукла». Фильмниң дөртку сериязы.

28. СУББОТА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — Хөглуг стартар. 9.40 —Делегей конкурстарының дауреады А. Фоменко фортепианога ойнаар. 10.05 — «Спортлотонуң» 17-ги тиражы. 10.15 —«Весна двадцать девятого». Уран-чечен телефильм. 11.50 —Телемедээлер. 11.55— 14.15 — Чапсар. 14.15 —Телемедээлер. 14.35 — Документалдыг телефильм. 14.50 — С. Смирновтуң шүлүк чогаалы. 15.45 —Шыдыраа школазы. 16.15 — Документалдыг телефильм. 16.45—Объектив. 17.20 — Уран-шевер холдар. 17.50 — «Чырык болгаш хөлеге». Телетайылбыр. 18.30 —Документалдыг телефильм. 18.45 —Бөгүн делегейде. 19.00— Р. Леденев-Элегия секстеди. 19.20— Бистиң садывыс. 19.50 — «Нам здесь жить». Фильмниң ийиги сериязы. 21.00— «Ye». 21.30 —Хостуг хүрешке Европа чемпионады. Швециядан дамчыдылга. 22.00—23.45 — Футболга ССРЭ кубогу. «Факел» (Воронеж) —«Спартак» (Москва). Чапсарда—Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —Эртенги гимнастика. 8.15 — Эртем-нептерелдиг фильм. 8.35; 9.35 — Физика. 7-ги класс. Он бирги беш чылда ССРЭ-де электрижидилге. 9.05 —Орус чугаа. 10.05 —Эстетиктиг кижизидилге Театр — уран чүүлүнүң бир хевири. 10.35; 11.45 —Төөгү. 6-гы класс. Катап тургузуушкун эпоханың уран чүүлү. 11.00 — Эртем болгаш амыдырал. 12.10 —География. 5-ки класс. Чер карты. 12.40 — Нинти биология. 10-гу класс. Экологтуг системалар. 13.10 —Совет күрүненiң болгаш эргенiң үндезиннери. 8-ки класс. 13.40 — Бойдус эртеми. 2-ги класс. Колхозта час. 14.00 —Сээң ленинчи библиотекаң. «Совет эргечагырга деп чүл?». 14.30— И. Гайди. 15.15 — Телемедээлер. 15.20 —18.00 — Чапсар. 18.00 —Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.15 —Уругларга фильм. 19.15 —«Азия төвү». 19.45 — Телемедээлер. 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.10 —Концерт. 21.00 —«Ye». 21.30 «Кукла» фильмниң бешки сериязы. 23.05 —23.40 — Польша эстрада артистериниң концерти.

29. ВОСКРЕСЕНЬЕ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — Уругларның уран үүл коллективтериниң концерти. 9.25 — Документалдыг фильм. 9.55 —Фильм-концерт. 10.25 — Уругларга фильм. 11.45 — Телемедээлер. 11.50 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Төрелдешкек хоорайларның делегей хүнүнге 15.05 — Уруглар уран-чечен фильм. 17.20 —Чүрүлга уран үүлү. 18.00 —Аар атлетикага Европа чемпионады. 18.30— «Лениниана». Н. А. Андреевтиң скульптуразы. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — «Ромео биле Юлия». Г. Берлиозтуң музыказынга балет. 19.20 —«Дем каттыжылгазы». Тележурнал. 19.50 — «Нам здесь жить». Фильмниң 3-ку сериязы. 21.00 — «Ye». 21.30 —«Кинопанорама». 23.05 — Документалдыг телефильм. 23.15 — 23.35 —Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —Эртенги гимнастика. 8.20 —О. Бертольттуң шүлүк чогаалы. 9.00 — Шимчээшкинниң айыыл чок чоруу. 9.30 —ПТУ дугайында эң эки дамчыдылга дээш Бүгү-эвилел көрүлдезиниң түңелдери. 10.20 — Документалдыг телефильм. 10.40 — Совет ырының концерти. 11.15 — Хостуг хүрешке Европа чемпионады. 11.40— Француз документалдыг фильм. 12.10 — Элээди уругларга музыкалыг дамчыдылга. 14.20 —Ча - адарынга делегей маргылдаазы. 14.50 —П. И. Чайковский аттыг делегей конкурузунуң лауреады, Грузин ССР-ниң алдарлыг артизи П. Бурчуладзе биле П. Доноху (Великобритания) оларның концерти. 15.50 — Телемедээлер. 15.55 —18.00 — Чапсар. 18.00 —Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Фильм-концерт. 18.35 —«Азия төвү». 19.05 —Телемедээлер. 19.15 — Чарлалдар. 19.25 —«Хөглуг ог».

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 — «Кадыкшыл». 21.00 — «Ye». 21.30 —Фильм-концерт. 22.45 —01.00 — Хоккейге ССРЭ чемпионады. «Динамо» (Москва) —«Спартак».

ӨСКЕН

Республикага чуга булуттаар, чамдык районнарга биче чаъстаар. Хаттың дүргени секундада 7—12, хүндус 15—20 метр чедир күштелир.

Дүне 4—9 градус соор. Хүндус 15—20 градус чылыыр.

Кызылга чуга булуттаар. Хаттың дүргени секундада 7—12, хүндус 15—20 метр чедер.

Дүне 0—2 градус соор.

КИНО

АПРЕЛЬ 24-ТЕ

«НАИЫРАЛ»: «Месть и закон» (2 сериялыг) 9.30, 12.10, 15.00, 17.40, 20.20 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Уроки на завтра» 9.30, 14.40, **«На перевале не стрелять»** 11.00, 18.00, 19.40 (узаткан), **«Последняя» реликвия»** 12.50, 16.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Люблю. Жду. Лена» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Ураган» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

АРААЛЫГ БООЛАР ЭЭЛЕРИНГЕ

Тыва АССР-ниң Иштики хереқтер министерствозу 1984 чылдың январь 1-деп май 1-ге чедир хамаатыларның хууда ажыглалында араалыг боолар-ны катап даңзылаар.

Айыттыган бооларыя катап даңзылатпаан хамаатыларның оларны эдилээр эргезин кагыыр.

Араалыг бооларны катап даңзылаар талазы-биле айтырыг тургузар черниң адреси: Кызыл хоорайның Ленин кудумчуазунуң № 18 бажыңы, ИХМ-ниң ниитиин корум-чурумун камгалаар килдис, кабинет № 317, паспортту, боону болгаш ону ажыглаар төшпореллди алгаш келир.

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ХАМААТЫЛАРЫНГА

РСФСР-ниң Чуртталга шөлүнүң кодекизинге дүүштүр улус депутаттарының Кызыл хоорай Советиниң күүскомунун бо чылдың март 14-те үвдүрген шиитпирiнiң ёзугаар чуртталга шөлү алыр хамаатыларның бурутказын чорудуп турар. Ук бурутказны хоорайның Кочетов кудумчузунда 29 дугаарлыг бажыңда, № 13 кабинетте кылып турар.

Аңаа келир хамаатылар дараазында документилерни алыр: паспорттар, назы четпээн уругларының төрүттүнгеи дугайында херечилели, куш-ажыл дептери, ажылдап турар черинден, техниктиг инвентаризация бюрозундан, ол ышкаш чурттап турар черинден адрезин, өг-бүлезиниң составын болгаш эзлеп орар шөлүнүң хемчээлин айыткан шынзылгалар, бажың лептери, хыналда карточка.

Дараазында хамаатылар бажыңны бирги эзлчегде алыр эргелиглер:

— Ада-чурттуң Улуг дайынының инвалидтери болгаш киржикчилери, дайынга өлүрткен азы ис чок читкен дайынчыларның өг-бүлелери;

— Совет Эвилелиниң Маадырлары болгаш Социалистиг Куш-ажылдың Маадырлары;

— күрүне болгаш хөй-нинти албан-хүлээлгезин күүседир чораан өлген кижилериң өг-бүлелери;

Маадыр-иелер, хөй уруглыг өг-бүлелер болгаш бот-иелер;

Ийис уругларлыг өг-бүлелер.

Бо хамаатылар бадыткал документилерни экээр ужурлуглар. Ол ышкаш ССР Эвилелиниң Хоойлузунда көрүнген даңзыда кирген аарыглардан хоочураан кижилер, эмчи комиссиязының түңнелин экээр.

Пенсионерлер бурутказдыр-биле хүнүнүң 8 шак 30 минутадан 17 шакка чедир кээп болур, а ажыллап турарлар 17 шактан 20 шакка чедир, субботада 9 шактан 15 шакка чедир келир.

ТЫВАНЫҢ КҮРҮНЕ ФИЛАРМОНИЯЗЫНГА КОЛ БУХГАЛТЕР, ЭЛЕКТРИК, САНТЕХНИК, ШТАТТАН ДАШКААР АДМИНИСТРАТОРЛАР, I болгаш II класстың чолаачылары хереглеттинип турар. Филармонияның адреси Кызыл хоорай, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 58.

ПОДТЕСОВОНУҢ № 5 ПРОФЕССИОНАЛ-ТЕХНИКТИГ УЧИЛИЩЕЗИ 1984-1985 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА ДАРААЗЫНДА МЕРГЕЖИЛДЕРГЕ АНЫЯКТАРНЫ БЕЛЕТКЭЭР.

8-ки класстың баазазынга өөренирiн күзээннер 7 янзы мергежилге өөренип ап болур:

1-3 бөлүктериниң судноларының механигиниң штурман-дузалакчызы. Өөренириниң хуусаазы 4 чыл 4 ай.

слесарь-сантехник
моторист-башкарыкчы
электрик-радиооператор
бызаңчы-бетонщиктер
септекчи
шеверлекчи

Штурман-дузалакчы д а н аңгыда мергежилдерге 3 чыл өөренир.

Өөренип кирип алганнарны тускай хеп-биле, ниити чуртталга бажыңы-биле хандырар, чемненири халас.

10-гу класс баазазынга:

хем флодунуң моторизи;
1-3 бөлүктериниң судно башкарар механиктери;
слесарь-сантехниктер;
электрик-радиооперато р о р лар
бызаңчы-бетонщиктер
флот поварлары
шеверлекчилер
каңнакчылар.

Судно башкарар механиктер 1 чыл, артканнары 10 ай өөренир.

Бо салбырга 17 хардан өрү назылыг оолдар, кыстарны хүлээп алыр. Айда 75 рублей стипендияны төлээр. Борта өөренип турган, үшкү класстың чолаачызы мергежилди база диңгээдип ап болур.

Училище Енисей хемниң эринде туруп турар. Өөредилге кабинеттери болгаш будүрүлге мастерскаялары-чаа дериг-хереселдер-биле четчелеттинген. Өөредилге-ден хостуг шакта сургуулдар бот-тывынгыр уран чүүл болгаш техниктиг чогаадылга белүгүмнериге киржир. Лыжага, волейболга, баскетболга, бокска, тенниске, хостуг хүрешке, шыдыраага, дзю-дога спортчу секциялар ажылдаар. Училищениң баазынга Енисей пароходствозунуң күчүлүг судноларының кирип турар. Олар Карск далайга чедир эжиндиришкиннерни кылып турарлар.

Училищеге өөренген чылдарын ажыл стажынга кирип санаар. Киреринге чугула херек документилер: паспорт, азы төрүттүнгенiниң дугайында херечилел; шериг документизи;

билиниң дугайында документ (боду-биле);

өг-бүлезиниң дугайында шынзылга:

чурттап турар черинден шынзылга:

№ 286, № 6 майыктың шынзылгалары;

школадан характеристика;

3Х4 хемчээлдиг 8 чурук:

Экзаменнер чокка үезээп алыр. Өөредилге сентябрь 1-ден эгелээр. Училищениң адреси: Индекс 663134, Красноярск край, Енисей району, Подтесово суур, № 5 көдээ профессионал-техниктиг училище. Билдиришкиниң директорнуң адынга чорудар.

Айтырыг тодарадыр телефоннар №№ 99-11-25, 99-11-26 Эртенгиниң 8-тен кежээкиниң 17 шакка чедер.

Редакциянның адреси: 667000. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3. Телефоннар: Редакторнуң 2-24-63 редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, 2-23-54 харыысалгалы секретарының 2-23-35 секретариатның 2-23-35 партийжи амыдырал болгаш улетпур килдистериниң 2-31-75 пропаганда болгаш совет тургузут килдистериниң 2-37-13 чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60 культура килдизиниң 2-23-54. көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 корректорларның 2-27-41. бухгалтерияның 2-12-45 солун келбейи барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап унер.

Чагыг № 2106.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1; ТС—00371.